

Das Adysh-Tetraevangelium

Neu übersetzt und mit altgeorgischen Paralleltexten verglichen

von

Joseph Molitor

Im Anschluß an die Veröffentlichungen in OrChr 37 (1953) 30—55 und 38 (1954) 11—40 erscheint ein weiteres Stück unseres altgeorgischen Evangeliums. Je umfangreicher das dargebotene Textmaterial wird, um so klarer tritt die altertümliche Übersetzungsweise der im Adyshcodex erhaltenen Version zutage. Auch die Textform der Chanmetifragmente und des Haemetibbruchstücks ist durchweg jünger als sie. Im folgenden, besonders in der Leidensgeschichte, wird es sich immer deutlicher zeigen, daß die zeitlich frühere Opiza-Hs. (von 913!) öfters eine jüngere Textform aufweist als die erst 995 niedergeschriebene Hs. aus Tbeth: Das Tetraevangelium von Opiza ist augenscheinlich noch eingehender als das von Tbeth nach dem Griechischen revidiert, wenn es auch hier und dort sehr alte Wendungen bewahrt hat. Ja, alle obengenannten Hss. mit Einschluß der Fragmente vertragen Spuren einer Überarbeitung, die nicht gleich stark in allen Textzeugen und in allen Partien gewesen zu sein braucht. So ist im Sinailektionar an manchen Stellen unverkennbar das Chanpräfix ausradiert, dann wieder halb ausradiert und in vielen Fällen stehengeblieben; daneben tauchen aber auch gerade in diesem Lektionar im Unterschied zu allen anderen Paralleltexten eine ganze Reihe jüngerer Haeprefixe auf (so bei Mt 24, 29—35, nicht aber in der ganz zu Anfang erscheinenden Perikope Mt 28, 9—18). Man beachte etwa auch die uneinheitliche Schreibung des Namens »Johannes« im Adysh-Tetraevangelium.

Über das Verhältnis des Adyshtextes und seiner Parallelen zur altarmenischen Prävulgata und den Altsyrern hoffen wir in absehbarer Zeit besondere Untersuchungen veröffentlichen zu können. In einem demnächst herauskommenden Sammelbändchen des CSCO »*Monumenta Iberica antiquiora. Textus chanmeti et haemeti*« werden auch die Paralleltex te zu unserem Adyshcodex ganz ausgedruckt sein, die hier nur im Apparate zu Worte kommen konnten.

Evangelium Matthaei

17,1 Et post sextam diem¹ abduxit Iesu[s] Petre², Iakob et Iovan[n]e
2 fratrem eius, et adduxit illos [in] montem excelsum unice³.¹ Et
mutatus-est coram eis⁴, et exsplenduit⁵ vultus eius sicut sol, et vestis⁶
3 eius facta-est alba⁷ sicut lumen⁸;¹ et [con]festim⁹ ostensi-sunt

¹ sex dies 1329, OT. — ² + et 1329, OT. — ³ seorsum 1329, OT. — ⁴ coram illis + [ad] = in] alium colorem (= aliam figuram) 1329, OT. — ⁵ splenduit 1329. — ⁶ vestis autem 1329, OT. — ⁷ alba fuit 1329, OT. — ⁸ nix 1329, OT. — ⁹ om [con]-festim 1329, OT. —

- (= apparuerunt) illis Mose et Elia¹⁰ et loquebantur illi (= ei)¹¹.
 4 Respondit Petre Iesu et dixit [ei]¹²: Domine, bonum est nobis
 hic esse; et si vis¹³, operabimur (= faciamus) hic tria tabernacula;
 5 tibi unum et Mosi unum et Eliae unum¹⁴. Et dum ille hoc loque-
 batur adhuc¹⁵ ecce¹⁶ nubes [quae] luminis (= lucida) obumbravit¹⁷
 illos, et confestim¹⁸ vox fuit <deorsum->de nube et dixit: hic est
 6 Filius meus dilectus, qui mihi placuit¹⁹; audite istum²⁰. Et ut²¹
 audiverunt discipuli conciderunt (= ceciderunt) super vultum eorum,
 7 et timuerunt perquam (= valde). Et²² accessit²³ illis (= ad illos)²⁴
 8 Iesu[s]²⁵, manu<m> attigit²⁶ et dixit [eis]: surgite, ne timeatis; et ut²⁷
 aspexerunt (= suspexerunt) ocul[is] eorum²⁸, neminem viderunt
 9 nisi Iesum solum unice²⁹. Et ut³⁰ descendebant illi <illinc> de
 monte, mandavit illis Iesu[s] et dixit [eis]: nemini nuntietis visum
 (= visionem) illum³¹ doniq[ue]^{31a} Filius hominis [e] mortuis
 10 surgat. Et interrogabant illum discipuli et dixerunt [ei]³²: quid³³
 num igitur³³ Scribae dicunt³⁴ quoniam Elia adhuc primum venien-
 11 dus est³⁵? ille³⁶ autem respondit et dixit [eis]³⁷: Elia veniendus
 12 est³⁸, et [ad = in] locum³⁹ restituet omne; ego autem loquor⁴⁰
 vobis quia Elia⁴¹ venit, et non agnoverunt illum, sed fecerunt
 illi (= ei) quanta-quoque⁴² (= quaecumque) volebant. Sic-et Filius
 13 hominis patiendus (= passurus) est⁴³ ex (= ab) illis. Tunc animad-
 verterunt (= intellexerunt) discipuli quia propter Iovan[n]em⁴⁴
 14 Baptistam dixit illis. Et ut⁴⁵ venerunt⁴⁶ secus (= ad)⁴⁷ populum illum
 15 accessit quidam⁴⁸ illi (= ad illum) homo⁴⁹, genua flexit⁵⁰; et lo-
 quebatur [ei]⁵¹: Domine, commiserere filii mei, quia novi⁵² vultuosus
 (= lunaticus) est, et pessime⁵² plectitur, quia⁵³ multipliciter (= saepe)
 cadit-in (= incidit)⁵⁴ [in] ignem, et multipliciter (= saepe) [in]
 16 aquam; et attuli⁵⁵ illum⁵⁶ discipulis tuis, et non praevaluerunt
 17 (= potuerunt) sanare eum. Respondit Iesu[s] et dixit illis⁵⁷: o
 generatio incredula et perversa, donec (= usquequo)^{57a} vobiscum

¹⁰ + cum illo 1329, OT. — ¹¹ consultabant illi 1329; consultabantcum illis OT. —
¹² Petre et dixit <ei> Iesu 1329, OT. — ¹³ om et si 1329; om et si vis OT. — ¹⁴ unum
 tibi et (om et 1329) unum Mosi et unum Eliae 1329, OT. — ¹⁵ tantum (= vix, adhuc)
 OT. — ¹⁶ + en 1329, OT. — ¹⁷ umbrabat 1329; [abs]condebatur OT. — ¹⁸ om
 confestim 1329, OT. — ¹⁹ qui ego [ei] gratus fui 1329, OT. — ²⁰ istum audite 1329,
 OT. — ²¹ cum 1329, OT. — ²² om et OT. — ²³ venit 1329. — ²⁴ om illis 1329, Tb. —
²⁵ + et 1329. — ²⁶ attigit illos manu<m> OT. — ²⁷ om ut OT. — ²⁸ + et OT. — ²⁹ om
 unice OT. — ³⁰ cum OT. — ³¹ hunc OT. — ^{31a} donec OT. — ³² loquebantur [ei] OT.
 — ³³ quomodo OT. — ³⁴ loquuntur Scribae illi OT. — ³⁵ Eliae fas est (= oportet)
 primum venire OT. — ³⁶ Iesu[s] OT. — ³⁷ dixit illis OT. — ³⁸ veniet OT. —
³⁹ rursum OT. — ⁴⁰ om ego: loquor autem OT. — ⁴¹ + nunc <-dem> (= iam)
 OT. — ⁴² quanta OT. — ⁴³ fas est (= oportet) Filium hominis pati OT. —
⁴⁴ Iohan[n]em OT. — ⁴⁵ om ut 1329; ut (primum) OT. — ⁴⁶ + illi 1329, OT. —
⁴⁷ [ad] 1329, OT. — ⁴⁸ om quidam 1329. — ⁴⁹ + unus OT. — ⁵⁰ + coram
 illo 1329, OT. — ⁵¹ om [ei] 1329. — ⁵² [ad] caelum <caelum> male 1329, OT. —
⁵³ et 1329 — ⁵⁴ + ille 1329, OT. — ⁵⁵ obtuli 1329, OT. — ⁵⁶ om illum OT. —
⁵⁷ [ei(s)] 1329; illi (= ei) OT. — ^{57a} donec (= quousque) OT. —

- ero, donec (= usquequo)^{57a} sustinebo vos? offerte mihi illum hic.¹
 18 Et⁵⁸ increpuit illum Iesu[s], et exiit ex (= ab) illo diabolus ille,
 19 et sanatus-est pusio⁵⁹ ille illinc⁶⁰ ex (= a) tempore.¹ Tunc accesserunt
 discipuli Iesu (= ad Iesum)⁶¹ seorsum et dixerunt illi (= ei): nos [ad]
 20 quid (= quare) non potuimus⁶² depellere⁶³ eum⁶⁴?¹ ille autem⁶⁵
 dixit illis⁶⁶: propter modicam-fidem vestram⁶⁷, quia⁶⁸ profecto⁶⁹ loquor
 vobis, si⁷⁰ [vobis-] est fides sinapis grani tantum⁷¹, dicetis monti
 huic: mutare⁷² hinc et⁷³ ibi mutabitur⁷³, et non erit languor (= impossi-
 22 bilitas) vobis⁷⁴.¹ Et dum⁷⁵ se vertebant illi [in] Galilaea, dixit illis
 Iesu[s]⁷⁶: tradendus est Filius hominis⁷⁷ [in] manus hominum,¹
 23 et trucidabunt (= occident) illum et tertia die surgendus (= surrec-
 24 turus) e(st)⁷⁸; et anxii-facti-sunt illi⁷⁹ perquam (= valde).¹ Et quando⁸⁶
 venerunt illi [ad] Kaphernaom⁸¹, accesserunt⁸² Petro (= ad Petrum)
 qui <illi> didragma(!) adimebant, et dixerunt illi⁸²: magister vester non
 25 e(xtra)>dit (= solvit)⁸³ tributum dra[ch]mae⁸⁴?¹ et ille⁸⁵ dixit illis⁸⁶:
 utique; et ut⁸⁷ intravit ille⁸⁸ domum, praevenit illos⁸⁹ Iesu[s] et dixit
 [ei]⁹⁰: quid cogitas tu, Simon? reges terrae ex (= a) quibus⁹¹ reci-
 piunt⁹² tributum aut <si>⁹³ censum⁹⁴, ex (= a) liberis aut ex (= ab)
 26 alienis?¹ dixit illi⁹⁵: ex (= ab) alienis. Dixit⁹⁶ illi Iesu[s]⁹⁷: nunc
 27 igitur liberi⁹⁸ sunt liberi (= filii) illi⁹⁹; sed ut¹⁰⁰ non scandalizetis¹⁰¹
 illos, i [in] mare¹⁰² et in<tro>icite¹⁰³ hamum; et quem primum eva-
 derit piscem recipe (= tolle), et pande (= aperi)¹⁰⁴ os eius, et in-
 venies in illo pondus (= staterem)¹⁰⁵: recipe illum et trade (= da)
 illis pro me et pro te¹⁰⁶.

18,1 In illa die¹ accesserunt discipuli Iesu (= ad Iesum)² et dixerunt
 [ei]³: quisnam maior est⁴ [in] regnatione (= regno) caelorum?¹

⁵⁸ + ut (primum) obtulerunt OT. — ⁵⁹ puer OT. — ⁶⁰ om illinc OT. — ⁶¹ Iesu (= ad Iesum) discipuli OT. — ⁶² propter quid (= quare) nos non praevaluimus (= potuimus) OT. — ⁶³ expellere Tb; eripere Op. — ⁶⁴ illum OT. — ⁶⁵ ipse autem OT. — ⁶⁶ dixit [eis] OT. — ⁶⁷ modica-fide vestra OT. — ⁶⁸ om quia OT. — ⁶⁹ amen OT. — ⁷⁰ si <-igitur> OT. — ⁷¹ sicut granum sinapis OT. — ⁷² transmutare OT. — ⁷³ illic et transmutabitur OT. — ⁷⁴ et nihil impossibile est per vos OT; + V. 21: haec autem generatio nihilo exit nisi oratione et ieiunio Tb^c. — ⁷⁵ ut OT. — ⁷⁶ + quoniam fas est (= oportet) OT. — ⁷⁷ Filium hominis tradere OT. — ⁷⁸ surget OT. — ⁷⁹ illi autem contristati-sunt OT. — ⁸⁰ ut (primum) OT. — ⁸¹ Kapharnaom OT. — ⁸² accesserunt illi qui <illi> tributum (didrachma Op*) congregabant (= colligebant) et dixerunt Petro OT. — ⁸³ <commo>dabint [nobis] OT. — ⁸⁴ om dra[ch]mae OT. — ⁸⁵ ille autem OT. — ⁸⁶ dixit [eis] OT. — ⁸⁷ ut (primum) OT. — ⁸⁸ intraverunt illi Tb. — ⁸⁹ [eos] OT. — ⁹⁰ Petro OT. — ⁹¹ quibus (Relativpronomen = Interrogativpronomen) Ad: quibus (Interrogativpronomen) OT. — ⁹² Präsens OT statt Iterativ Ad. — ⁹³ om <si> OT. — ⁹⁴ + eorum Op. — ⁹⁵ Petre (= Petrus) OT. — ⁹⁶ Et dixit Tb. — ⁹⁷ Respondit Iesu[s] et dixit Op. — ⁹⁸ sui-domini (=liberi) sane OT. — ⁹⁹ om illi OT. — ¹⁰⁰ ut autem OT. — ¹⁰¹ scandalizemus OT. — ¹⁰² abi [ad] mare OT. — ¹⁰³ in<tro>ice OT. — ¹⁰⁴ + [ei] OT. — ¹⁰⁵ statiri Op^c. — ¹⁰⁶ propter me et propter te Op; propter te et propter me Tb.

¹ Tunc OT. — ² Iesu (= ad Iesum) discipuli sui (om sui Tb) OT. — ³ loquebantur [ei] OT. — ⁴ erit OT. —

- 2/3 Et advocavit Iesu[s] puerum et statuit⁵ inter illos,¹ et dixit <eis>
 illis⁶: profecto⁷ loquor vobis: si non (= nisi) vos-vertetis⁸ et fietis
 sicut pueri, non ingrediemini [in] regnationem (= regnum) caelo-
 4 rum.¹ Quia qui <se-> humiliaverit caput suum (= semetipsum)
 sicut puer hic, hic est maximus (= maior)⁹ [in] regnatione (= regno)
 5 caelorum;¹ et qui excipiet puerum unum talem¹⁰ [ad] nomen meum
 6 (= in nomine meo)¹¹, me excipiet.¹ Qui¹² autem decipiet¹² ex pu-
 sillis unum¹³ qui credunt mihi (= in me)¹⁴, meliu(s) est ei si¹⁵ forte
 suspendatur¹⁵ illi (= ei)¹⁶ farina[e lapis]¹⁷ [cum] asino triticiarius
 [in] collo¹⁸ eius¹⁹, et forte cadat-in (= incidat)²⁰ [in] abyssos²¹
 7 marium²².¹ Vae huic²³ regioni (= mundo) e(= a) scandalis²⁴, quia²⁵
 veniendum est²⁶ scandalum²⁷; vae autem illi homini ex (= a)
 8 quo veniet scandalum illud.¹ Si <-igitur> manus tua vel <si>²⁸
 pes tuus decipiet (= scandalizabit) te, abscede²⁹ et abice illum³⁰
 ex(= abs) te; melius est tibi intrare [in] vitam claudo aut³¹ sinemanu,
 quam <non>³² [in] duarum manuum aut duorum pedum [ex]sistentiā
 (= duas manus aut duos pedes habere)³³ et cadere-in (= incidere)³⁴
 9 [in] ignem³⁵ aeternum.¹ Et si³⁶ oculus tuus decipiet (= scandali-
 zabit) te, evelle³⁷ illum et abice ex (= abs) te; melius est tibi
 [cum]un[o]-oculo intrare [in] vitam, quam <adhuc non>³⁸ [in] duorum
 oculorum positione (= duos oculos habere) et cadere-in (= incidere)³⁹
 10 [in] gehennam ignis⁴⁰.¹ Cavete autem⁴¹ ne⁴² contemnatis⁴³ unum
 e parvulis⁴⁴ his; loquor vobis quia angeli eorum in cae(lis) semper
 11 spectant vultum patris mei, qui est in cae(lis);¹ quia venit Filius
 12 hominis ad vivificandum (= salvandum)⁴⁵ perdit⁴⁶.¹ Quid⁴⁷ cogi-
 tatis vos? si fuerit quidam homo et [ex]stiterit [ei] (= habebit)⁴⁸
 centum oves, et deerraverit una ex illis: nonne relinquet⁴⁹ nonaginta
 novem illas super montem⁵⁰ et ibit⁵¹ et quaeret⁵² deerratam illam?¹
 13 Et erit si⁵³ inveniet illam, profecto⁵⁴ loquor vobis quia⁵⁵ gaudet

⁵ + illum OT. — ⁶ dixit Tb; dixit [eis] Op. — ⁷ amen OT. — ⁸ si <-igitur> non (= nisi) conversi-fueritis OT. — ⁹ maior erit OT. — ¹⁰ ita (= huiusmodi) domum (= in domum) Tb. — ¹¹ nomine (= in nomine) meo + ille OT. — ¹² Et qui scandalizabit OT. — ¹³ unum ex pusillis his OT. — ¹⁴ erga (= in) me credentibus OT. — ¹⁵ et si [sus]pendetur (= suspendatur) OT. — ¹⁶ om illi OT. — ¹⁷ + unus Op. — ¹⁸ [in] cervice OT. — ¹⁹ om eius OT. — ²⁰ mergatur ille OT. — ²¹ [in] abyssum Tb. — ²² maris OT. — ²³ om huic OT. — ²⁴ + illis OT. — ²⁵ + necessarie-quoque OT. — ²⁶ veniens est OT. — ²⁷ + super illos Op. — ²⁸ statt vel <si>: aut OT. — ²⁹ + illum OT. — ³⁰ om illum OT. — ³¹ vel OT. — ³² om non OT. — ³³ duae manus et duo pedes si [vobis] positi-sunt (= si duas manus et duos pedes habeatis) OT. — ³⁴ cades-in (= incidas) OT. — ³⁵ + illum OT. — ³⁶ si <-igitur> OT. — ³⁷ amove (= erue) 1329, OT. — ³⁸ om adhuc non 1329, OT. — ³⁹ intrare 1329, Tb; in(tro)ici Op. — ⁴⁰ om ignis Op. — ⁴¹ om autem 1329, OT. — ⁴² ne forte quendam 1329, OT. — ⁴³ contemnetis (= contemnatis) 1329, OT. — ⁴⁴ pusillis 1329, OT. — ⁴⁵ ad viv(id)um faciendum (= salvandum) Tb. — ⁴⁶ quia ... perdit om Op. — ⁴⁷ Quomodo OT. — ⁴⁸ homini si cuidam [ex]stiterit (= homo si quis habebit) OT. — ⁴⁹ relinquetne OT. — ⁵⁰ [in] montibus foras Tb; in montibus Op. — ⁵¹ abibit OT. — ⁵² proquiret OT. — ⁵³ Et quando OT. — ⁵⁴ amen OT. — ⁵⁵ om quia OT. —

- super illam plus⁵⁶ quam quid[em]⁵⁷ [super] nonaginta novem illas,
 14 quae <illae> non deerratae erunt (= deerraverint)⁵⁸.¹ Sic⁵⁹ non
 voluntas est⁶⁰ Patris mei caelorum-supra (= [in] caelis-supra),
 15 ut-et⁶¹ pereat unus e parvulis illis⁶².¹ Si <-igitur> peccaverit-in te
 frater tuus, i et convince illum, quando tu et ille solum unici⁶³
 eritis; si <-igitur> audierit te, adiecisti (= lucratus-es)⁶⁴ fratrem illum
 16 tuum.¹ Si <-igitur> non audierit te⁶⁵, duc tecum alium⁶⁶ aut duos⁶⁶, ut
 17 ore testium duorum aut trium⁶⁷ confirmetur⁶⁸ omne verbum.¹ Si
 <-igitur> non audierit illos-quoque⁶⁹, nuntia concilio; si <-igitur>⁷⁰
 concilium-quoque⁷¹ non⁷² audierit, esto⁷³ tibi sicut [unus] ex gen-
 18 tibus et public(a)nus⁷⁴.¹ Profecto⁷⁵ loquor vobis: quot (= quod-
 cumque)⁷⁶ colligaveritis super terram, ligatum erit illud⁷⁷ in caelis:
 et quot (= quodcumque)⁷⁶ resolveritis super terram, salvatum
 19 (= solutum) erit illud⁷⁷ in caelis.¹ Deinde (= iterum) profecto⁷⁸
 loquor vobis: si⁷⁹ duo ex vobis consenserint super terram propter
 opus hoc omne (= de re hac omni)⁸⁰, quodque⁸¹ petierint, fiet illis
 20 ex (= a) patre meo, qui est in caelis⁸².¹ Quia ubi⁸³ sunt⁸⁴ duo aut⁸⁵
 tres congregati propter nomen meum⁸⁶, ego ibi sum⁸⁷ inter illos.¹
 21 (T)unc accessit illi (= ad illum)⁸⁸ Petre et dixit [ei]: Domine,
 quoties peccabit-in me frater meus et remittam illi? septies⁸⁹?¹
 22 Dixit illi Iesu[s]: non loquor tibi usque septies, sed⁹⁰ septuagies
 23 septies.¹ Propter hoc assimilata-est regnatio (= regnum) caelorum
 homini regi, qui volebat⁹¹ verbum suscitare (= rationem ponere)⁹²
 24 cum servis suis;¹ et ut⁹³ coepit loqui⁹⁴, praesentaverunt illi (= ei)
 25 unum debitorem decem millium talentorum⁹⁵; et ut nihil [ei]
 erat (= habebat) pendere⁹⁶, praecepit eum dominus ille⁹⁷ eius
 divendi uxorem eius⁹⁸ liberos (= filios)⁹⁹ et omne¹⁰⁰ quodque
 locatum (= positum) erat illi (= habebat ille)¹⁰¹ et compensare
 26 (= reddere) eum¹⁰².¹ Concidit servus ille, adorabat illum et loque-
 batur [ei]: longanimis esto¹⁰³ super me¹⁰⁴, et omne¹⁰⁵ tradam

⁵⁶ plus gaudebit super illam OT. — ⁵⁷ om quid[em] OT. — ⁵⁸ deerratae fuerunt (= deerraverant) OT. — ⁵⁹ Istomodo (= sic) OT. — ⁶⁰ est voluntas OT. — ⁶¹ ut OT; Op* ut non. — ⁶² e pusillis his OT. — ⁶³ duo Op; om Tb. — ⁶⁴ adieceris (= lucratus-eris) Tb. — ⁶⁵ te non audierit OT. — ⁶⁶ unum aut duos alios OT. — ⁶⁷ duorum aut (et Op) trium testium OT. — ⁶⁸ + [ei] OT. — ⁶⁹ illos-quoque non audierit OT. — ⁷⁰ + autem Op. — ⁷¹ om quoque Tb. — ⁷² + <-dem> OT. — ⁷³ + ille OT. — ⁷⁴ tribut collector et publicanus Tb, Op*; publicanus et gentilis Op. — ⁷⁵ amen OT. — ⁷⁶ quod OT. — ⁷⁷ om illud Tb. — ⁷⁸ om profecto OT. — ⁷⁹ si <-igitur> OT. — ⁸⁰ propter omne <-dem> (= omnimodum) opus OT. — ⁸¹ quodquoque Tb. — ⁸² caelorum-supra (= [in] caelis-supra) OT. — ⁸³ ubi <-quoque> Op. — ⁸⁴ erunt OT. — ⁸⁵ vel OT. — ⁸⁶ propter nomen meum congregati Tb. — ⁸⁷ ibi sum ego OT. — ⁸⁸ Iesu (= ad Iesum) Tb. — ⁸⁹ usque septies OT. — ⁹⁰ + usque Tb. — ⁹¹ voluit OT. — ⁹² sarcire (= componere) OT. — ⁹³ ut (primum) OT. — ⁹⁴ sarcire (= componere) OT. — ⁹⁵ talearum Tb; τάλαντι Op. — ⁹⁶ erat illi (= habebat ille) quodcumque traderet (= redderet) OT. — ⁹⁷ praecepit <ei> dominus ille (om ille Tb) OT. — ⁹⁸ om eius Op. — ⁹⁹ et filios eius OT. — ¹⁰⁰ om omne OT. — ¹⁰¹ erat illi (= habebat ille) OT. — ¹⁰² pendere illud OT. — ¹⁰³ fias (= imp.) OT. — ¹⁰⁴ + domine Op. — ¹⁰⁵ omnia OT. —

- 27 (= reddam) tibi.¹ Commisertus-est dominus¹⁰⁶ servi illius, et
 28 dimisit illum et de(bi)tum¹⁰⁷ illud remisit illi (=ei).¹ Et ut¹⁰⁸ prod-
 ivit¹⁰⁹ servus ille, invenit unum e proximis eius¹¹⁰, qui debuit ei
 centum denarios: retinuit illum et suffocabat illum et loquebatur [ei]:
 <commo>da (= redde) mihi¹¹¹ quodque¹¹¹ <id> penes-te-est (= debes).¹
 29 Concidit¹¹² proximus ille eius, et¹¹³ precabatur illum et loquebatur [ei]:
 longanimis fias (= imp.) super nos¹¹⁴, et tradam (= reddam) tibi.¹
 30 Ille autem non¹¹⁵ voluit (= noluit), sed ivit¹¹⁵ et inclusit illum [in]
 carcere¹¹⁶, donec <commo>daret (= redderet)¹¹⁷ debitum illud.¹
 31 Cum igitur¹¹⁸ viderunt proximi illi¹¹⁹ eius opus (= factum) illud¹²⁰,
 anxii-facti-sunt¹²¹ perquam (= valde)¹²², venerunt et annuntia-
 verunt¹²³ opus (= factum) illud omne<-dem> domino eorum¹²⁴.¹
 32 Advocavit¹²⁵ illum dominus eius¹²⁶, et dixit illi: serve improbe¹²⁷,
 omne<-dem> illud¹²⁸ debitum [re]misi [tibi]¹²⁹, quia precaberis¹³⁰
 33 me¹³¹; nonne dignum-erat¹³² tibi-quoque commisereri¹³³ proximi
 34 illius tui¹³⁴, sicut ego tui commisertus-sum¹³⁵?¹ Et susceperunt¹³⁶
 dominus ille eius¹³⁷, et tradidit illum¹³⁸ vexatoribus¹³⁹ donec traderet
 35 (= redderet) omne quodque debuit ille¹⁴⁰.¹ Sic-et Pater meus
 caelorum-supra (= [in] caelis-supra) faciet vobis, si non¹⁴¹ [re]-
 miseritis hominibus¹⁴² unusquisque fratri¹⁴³ suo cordibus¹⁴⁴ vestris¹⁴⁵.

- 19,1 Et fuit quando¹ persummavit² Iesu[s] verba haec, se concitavit
 (= migravit)³ [a = e] Galilaea⁴, et venit⁵ [in] fines Iudaeae trans
 2 Iordanem.¹ Insequebatur⁶ illum populus multus, et sanavit illos ibi.¹
 3 Et⁷ accesserunt illi (= ad illum) Pharisei, tentabant illum et loqueban-
 tur (= dicebant) [ei]: si⁸ fas est cuidam (= alicui)⁸ dimittere uxorem
 4 suam omni causā⁹?¹ Ille¹⁰ autem respondit et dixit illis: non[ne]
 lectitastis (= legistis)¹¹ quia qui creavit [in] initio, masculum et

¹⁰⁶ + ille OT. — ¹⁰⁷ debitum-quoque Tb. — ¹⁰⁸ ut (primum) OT. — ¹⁰⁹ + illinc OT. —
¹¹⁰ proximum suum OT. — ¹¹¹ [mihi] quid (= quod) OT. — ¹¹² Procidit OT. — ¹¹³ om
 et Tb. — ¹¹⁴ me OT. — ¹¹⁵ non audivit sed plus adhuc (= magis quidem) affligebat
 illum OT. — ¹¹⁶ iniecit illum [in] carcerem Op. — ¹¹⁷ traderet illi (= redderet ei)
 OT. — ¹¹⁸ om igitur Tb; cum autem Op. — ¹¹⁹ om illi Op. — ¹²⁰ hoc OT. —
¹²¹ contristati-sunt OT. — ¹²² + et OT. — ¹²³ certioremfecerunt OT. — ¹²⁴ domino
 illi (om illi Op) eorum omne <-dem> quodque illud fuit (factum-est Op) OT. —
¹²⁵ Tunc advocavit OT. — ¹²⁶ suus Tb. — ¹²⁷ male OT. — ¹²⁸ om illud OT. —
¹²⁹ debitum tuum [re]misi tibi OT. — ¹³⁰ precaberis Op. — ¹³¹ [me] tu Tb. — ¹³² fas
 fuitne OT. — ¹³³ ut-et commisereris tu (om tu Tb) OT. — ¹³⁴ om tui Op. — ¹³⁵ ego
 commisertus-sum tui Tb. — ¹³⁶ + illi (= ei) OT. — ¹³⁷ suus OT. — ¹³⁸ illos Tb*. —
¹³⁹ manibus tortorum OT. — ¹⁴⁰ penderet (= redderet) omne illud debitum OT. —
¹⁴¹ si <-igitur> non OT. — ¹⁴² om hominibus OT. — ¹⁴³ proximo OT. — ¹⁴⁴ + om-
 nibus OT. — ¹⁴⁵ + errores eorum Op.

¹ ut (primum) OT. — ² assumavit (= consummavit) OT. — ³ abiit OT. —
⁴ [ad = in] Galilaeam Op. — ⁵ iit OT. — ⁶ Et sequebatur OT. — ⁷ Tunc OT. —
⁸ si <-igitur> fas est homini OT. — ⁹ propter omnem culpam (= causam) OT. —
¹⁰ Iesu[s] OT. — ¹¹ non lectastisne (= legistisne) OT. —

- 5 femellam¹² confecit illos?¹ et dixit: propter hoc relinquet homo
 patrem¹³ et matrem¹⁴ et adhaerebit uxori suae, et erunt¹⁵ ambo [ad]
 6 carnem unam (= caro una)¹⁶;¹ abhinc¹⁷ iam-non sunt¹⁸ duo sed
 una caro. Nunc igitur¹⁹ quos <illos> Deus copulavit homo ne
 7 semoveat²⁰.¹ Dixerunt²¹ illi (= ei): quomodo <num>²² igitur Mosē
 mandavit tradere (= dare)²³ librum repudiarium²³ et dimittere?¹
 8 Dixit²⁴ illis²⁵: Mose propter cordis-duritiam vestram praecepit
 [vobis]²⁶ relinquere²⁷ uxores vestras: ab initio²⁸ autem non sic fuit.¹
 9 Amen²⁹ loquor (= dico) vobis²⁵, omnis³⁰ [qui]³¹ reliquerit³² uxorem
 suam except[a] fornicatione³³ et uxorem³⁴ fecerit aliam³⁴, ille³⁵
 moechabitur; et qui relictam³⁶ uxorem fecerit³⁷ ille³⁸ moechatur³⁹.¹
 10 Dixerunt illi (= ei) discipuli eius⁴⁰: si<-igitur> hoc⁴¹ -modo (= ita)
 est culpa (= causa) hominis propter mulierem⁴¹, melius est [non]
 11 sibi-comparare uxorem⁴².¹ Ille autem dixit illis⁴³: non omnes
 12 continent⁴⁴ verbum hoc⁴⁵, sed quibus <commo>datum⁴⁶ est;¹ quia
 sunt eunuchi qui a matris ventre (= utero)⁴⁷ nati-sunt⁴⁸ sic⁴⁹, et sunt
 eunuchi qui ex (= ab) hominibus eunuchizati-sunt, et sunt eunuchi
 qui eunuchos⁵⁰ operati-sunt (= fecerunt) semetipsos⁵⁰ propter
 regnationem (= regnum) caelorum; qui praevalens est (= potest)
 13 capere capiat.¹ Tunc attulerunt⁵¹ illi (= ei) pueros ut-et manum
 collocaret (= imponeret) illis, et benediceret illos, et⁵² discipuli illis
 14 comminati-sunt⁵².¹ Iesu[s] autem dixit illis: sinite pueros istos⁵³ et
 ne detineatis venire [ad] me⁵³, quia talium est regnatio (= regnum)
 15 caelorum;¹ et collocavit (= imposuit) illis⁵⁴ manum et⁵⁵ abiit illinc.¹
 16 Et⁵⁶ ecce unus quidam accessit illi (= ad illum)⁵⁷ et dixit [ei]:
 magister boni-operator⁵⁸, quid bonum (= boni) operabor (= faciam),
 17 ut mihi-sit (= habeam) vita aeterna (= vitam aeternam)?¹ Ille⁵⁹
 autem dixit illi: quid⁶⁰ interrogas me propter boni-operationem?⁶¹

¹² virum et mulierem (= feminam) OT. — ¹³ + suum OT. — ¹⁴ + suam OT. —
¹⁵ + illi OT. — ¹⁶ una caro OT. — ¹⁷ quoniam OT. — ¹⁸ + illi Tb. — ¹⁹ om nunc
 igitur OT. — ²⁰ seiungat OT. — ²¹ Illi autem dixerunt Op. — ²² propter quid OT. —
²³ librum dimissionis (= repudii) tradere OT. — ²⁴ Respondit Iesu[s] et dixit OT. —
²⁵ + quia OT. — ²⁶ praecepit vobis Tb. — ²⁷ dimittere OT. — ²⁸ [in] initio
 OT. — ²⁹ Ego autem OT. — ³⁰ om omnis OT. — ³¹ + qui Ad^c OT. —
³² dimiserit OT. — ³³ praeter fornicationem Tb. — ³⁴ [cum] alia convenerit OT. —
³⁵ om ille OT. — ³⁶ [cum] dimissa OT. — ³⁷ convenerit OT. — ³⁸ ille-quoque
 OT. — ³⁹ moechabitur OT. — ⁴⁰ sui OT. — ⁴¹ tanta culpa (= causa) est hominis
 cum muliere OT. — ⁴² non paraptum-est nubere OT. — ⁴³ Dixit illis Iesu[s]
 OT. — ⁴⁴ continebunt OT. — ⁴⁵ istud OT. — ⁴⁶ traditum (= datum) OT. —
⁴⁷ a ventre (= utero) matris suae OT. — ⁴⁸ eunuchi fuerunt OT. — ⁴⁹ om sic
 OT. — ⁵⁰ eunuchizati-sunt semetipsi OT. — ⁵¹ obtulerunt OT. — ⁵² discipuli
 autem [in]crepabant illos OT. — ⁵³ istos venire [ad] me, et ne quid detineatis
 istos. — ⁵⁴ super illos OT. — ⁵⁵ + ut (primum) OT. — ⁵⁶ om et OT. — ⁵⁷ accessit
 quidam illi (= ad illum) homo unus OT. — ⁵⁸ magister formose (= bone) OT. —
⁵⁹ Iesu[s] OT. — ⁶⁰ quare OT: quare loqueris (= dicis) me formosum (= bonum)?
 nemo est formosus (= bonus) nisi solus Deus Op^c. —

- unus est boni-operator⁶²; si<-igitur>⁶³ vis [in] vitam intrare, conserva;
 18 (= observa) mandata.¹ Dixit illi⁶⁴: quae⁶⁵ dixit⁶⁶ illi quoniam⁶⁷ non
 hominem necabis, non moechaberis, non furtum-facies⁶⁸ nec menda-
 19 cium testaberis (= falsum testimonium dices),¹ venerare⁶⁹ patrem
 tuum et matrem⁷⁰, et amabis proximum tuum sicut temetipsum.¹
 20 Dixit illi iuvenis ille: omne hoc⁷¹ conservavi (= observavi) a pueritia
 21 mea, deinde⁷² quid adhuc deest mihi? Dixit illi Iesu[s]: si⁷³ vis ut-
 et⁷⁴ perfectus sis⁷⁴, i⁷⁵ et divende possessionem tuam⁷⁶ et trade (= da)
 pauperibus, et recipies⁷⁷ valorem⁷⁸ in caelis et veni et <introrsum->
 22 sequere me.¹ Cum autem audivit igitur⁷⁹ iuvenis ille verbum hoc⁸⁰,
 23 abiit tristis, quia fuit ille possidens⁸¹ perquam (= valde).¹ Iesu[s]
 autem dixit discipulis suis: profecto⁸² loquor vobis, quia dives
 graviter (= difficile) intrabit [in] regnationem (= regnum) caelorum.¹
 24 Deinde (= iterum)⁸³ loquor (= dico) vobis: facilius⁸⁴ modi
 (= mensurae)⁸⁵ -funem⁸⁶ [in] (= per) foramen acus exire (= tran-
 sire)⁸⁷ quam divitem intrare [in] regnationem (= regnum) Dei.¹
 25 Ut⁸⁸ audierunt hoc discipuli eius⁸⁹, obstupesciebant⁹⁰ perquam
 (= valde)⁹¹ et loquebantur (= dicebant) [ei]: quis⁹² num⁹⁴ igitur⁹⁵
 26 praevalere⁹⁶ viv<id>us-fieri (= salvari)?¹ Respexit Iesu[s] et dixit
 illis: ex hominibus hoc non⁹⁷ possibile⁹⁸ est; a Deo⁹⁹ autem omne¹⁰⁰
 27 possibile est.¹ Tunc respondit Petre et dixit illi¹⁰¹: ecce <en> nos¹⁰²
 reliquimus omne¹⁰³ et <intro>sequimur¹⁰⁴ te; quid num igitur¹⁰⁵
 28 futurum est¹⁰⁶ nobis¹⁰⁷? Iesu[s] autem dixit illis: profecto¹⁰⁸
 loquor (= dico) vobis quia¹⁰⁹ qui <isti> <introrsum->secuti-estis¹¹⁰
 me [in] altero illo genere (= regeneratione)¹¹¹, quando [as]sederit
 Filius hominis super thronos gloriae eius¹¹², assidebitis vos-quoque
 super duodecim thronos¹¹³, et¹¹⁴ <e>iudicabitis¹¹⁵ duodecim
 29 generationes (= tribus) Israel.¹ Et omnis qui reliquerit domum aut

⁶² unus est formosus (= bonus) Deus solum (om solum Tb) OT. — ⁶³ si autem OT. — ⁶⁴ Et ille dixit Tb. Dixit autem illi Op^c. — ⁶⁵ + mandata Op^c. — ⁶⁶ Iesu[s] autem dixit OT. — ⁶⁷ + haec OT. — ⁶⁸ furtum-facies... moechaberis Op. — ⁶⁹ honora OT. — ⁷⁰ + tuam OT. — ⁷¹ istud omne Tb. — ⁷² om OT. — ⁷³ si <-igitur> OT. — ⁷⁴ ut perfectus solum (= tantum) sis OT. — ⁷⁵ abi OT. — ⁷⁶ fructum tuum OT. — ⁷⁷ erit [tibi] (= habebis) OT. — ⁷⁸ thesaurus (= thesaurum) OT. — ⁷⁹ Et ut (primum) audivit hoc OT. — ⁸⁰ om verbum hoc OT. — ⁸¹ dives OT. — ⁸² amen OT. — ⁸³ Et deinde (= iterum) OT. — ⁸⁴ + est OT. — ⁸⁵ machinae OT; camelo Op^c. — ⁸⁶ om Op^c. — ⁸⁷ exire (= transire) [in] (= per) foramen acus OT. — ⁸⁸ Ut (primum) OT. — ⁸⁹ om eius Tb. — ⁹⁰ admirabantur OT. — ⁹¹ om perquam Op. — ⁹² om [ei] OT. — ⁹³ et quis Op. — ⁹⁴ om num Tb. — ⁹⁵ om igitur OT. — ⁹⁶ potestas(ei)-est (= potest) OT. — ⁹⁷ om hoc non OT. — ⁹⁸ impossibile OT. — ⁹⁹ per Deum OT. — ¹⁰⁰ omne <-dem> (= omnia) OT. — ¹⁰¹ Iesu OT; + Domine Tb. — ¹⁰² om nos Tb. — ¹⁰³ omne (omne<-dem> Tb) reliquimus OT. — ¹⁰⁴ <intro>secuti-sumus OT. — ¹⁰⁵ om igitur OT. — ¹⁰⁶ erit OT. — ¹⁰⁷ propter nos (= de nobis) Tb. — ¹⁰⁸ amen OT. — ¹⁰⁹ + vos OT. — ¹¹⁰ <introrsum->sequimini Tb. — ¹¹¹ adventu OT; genere Op^c. — ¹¹² suae OT. — ¹¹³ [in] duodecim thronis OT. — ¹¹⁴ om et OT. — ¹¹⁵ [ad] <e>iudicandum OT. —

fratres¹¹⁶ aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem aut liberos
 (= filios) aut agros¹¹⁷ propter nomen meum¹¹⁸, centum partes
 (= centuplum) recipiet¹¹⁹ ille¹²⁰ et vitam aeternam hereditabit;¹
 30 multi autem erunt anteriores¹²¹ posteriores (= novissimi) et poste-
 riores anteriores.

20,1 Quia similis est regnatio (= regnum) caelorum homini patri-
 familias¹, qui prodivit a mane² statuere operadores³ [in] vinetum
 2 suum;¹ et pollicitationem (= conventionem) fecit ad<versus>
 3 operadores quemlibet (= singulum) staterem diei (gen.)⁵.¹ Et venit⁶
 quasi⁷ [in] tribus horis (= quasi hora tertia)⁸ et vidit⁹ alios stantes
 4 super forum¹⁰ vacue¹¹; et dixit illis: ite vos-quoque [in] vinetum
 illum meum¹², et quod <illud> dignum-est¹³ tradam (= dabo) vobis;¹
 5 et illi¹⁴ ierunt¹⁵. Deinde (= rursus)¹⁶ prodivit¹⁷ [in] sexta et [in]
 6 nona hora, et¹⁸ fecit sic <-dem>¹⁹.¹ [In] undecima hora ut²⁰ prodivit²¹,
 invenit²² alios stantes et dixit illis: quid²³ hic stetistis²⁴ diem omnem
 7 (= die tota) frustra²⁵?¹ dixerunt [ei]²⁶ quia²⁷ nemo statuit (= con-
 duxit) nos. Dixit illis: ite²⁸ vos-quoque [in] vinetum²⁹ illum³⁰ meum³¹.¹
 8 Quando³² advesperascit (perf.)³³ dixit <ei> dominus³⁴ ille vineti
 <ille>³⁵ aulae magistro (= procuratori) suo: advoca operadores³⁶ illos
 et trade (= da)³⁷ mercedem eorum³⁸; incipe ex (= a) postremis
 9 (= novissimis) usque ad primos³⁹; cum igitur⁴⁰ venerunt undecimi
 (= undecimae) illius⁴¹ temporis (= horae) illi⁴², acceperunt quem-
 10 libet staterem⁴³; et ut⁴⁴ venerunt primi⁴⁵ illi⁴⁵, cogitabant quoniam
 plus accipient; et acceperunt⁴⁶ quemlibet<-dem> staterem illi-
 11 quoque⁴⁶.¹ Et ut⁴⁷ acceperunt murmurabant propter (= adversus)
 12 illum patremfamilias⁴⁸; et dixerunt [ei]⁴⁹ quoniam⁵⁰ hi⁵¹ postremi

¹¹⁶ vel fratres Op; om aut fratres Tb. — ¹¹⁷ terram OT. — ¹¹⁸ nomen meum OT. — ¹¹⁹ accipiet Op. — ¹²⁰ om ille OT. — ¹²¹ primi OT.

¹ domus domino OT. — ² exiit mane OT. — ³ mercenarios OT. — ⁴ [in] vineam meam OT. — ⁵ et pollicitus-est illis mercedem cuicumque [ad] quemcumque Op) denarium in die ([in] die Tb) OT. — ⁶ abiit Tb; exiit + ille Op. — ⁷ om quasi Tb. — ⁸ [in] tertia hora OT. — ⁹ vidit ohne Pluralinfix Op. — ¹⁰ vicos (= plateas) OT. — ¹¹ otiose OT. — ¹² [in] vineam illam meam OT. — ¹³ erit ius (= iustum) OT. — ¹⁴ illi autem OT. — ¹⁵ abierunt OT. — ¹⁶ Et illi OT. — ¹⁷ exiit OT. — ¹⁸ om et OT. — ¹⁹ sic Tb; isto-modo (= sic) Op. — ²⁰ om ut OT. — ²¹ exiit OT. — ²² et invenit OT. — ²³ quare OT. — ²⁴ stetistis hic vos Op; statis vos hic Tb. — ²⁵ otiose OT. — ²⁶ illi autem dixerunt [ei] OT. — ²⁷ quoniam Op; om Tb. — ²⁸ abite OT. — ²⁹ [in] vineam OT. — ³⁰ om illam Tb. — ³¹ + et quod <illud> erit ius (= iustum) accipietis Tb. — ³² Et ut (primum) OT. — ³³ invesperascit (perf.) OT. — ³⁴ domus dominus OT. — ³⁵ om vineti <ille> OT. — ³⁶ mercenarios OT. — ³⁷ + illis Op. — ³⁸ om eorum OT. — ³⁹ [usque ad] primum Tb. — ⁴⁰ om cum igitur OT. — ⁴¹ om illius OT. — ⁴² + et OT. — ⁴³ denarium OT. — ⁴⁴ om et ut OT. — ⁴⁵ primae [horae] quoque illi Op; + et OT. — ⁴⁶ acceperunt illi-quoque quemlibet denarium OT. — ⁴⁷ Et cum Tb; cum autem Op. — ⁴⁸ domus dominum illum OT. — ⁴⁹ loquebantur OT. — ⁵⁰ om quoniam OT. — ⁵¹ postremi (= novissimi) hi unum (= unam) solum tempus (= horam) tardaverunt OT. —

(= novissimi) tempus unum (= horam unam) solum operati-sunt⁵¹,
 et adaequasti nobis ill[os]⁵² qui baiulavimus gravitatem diei et
 13 aestum.¹ Ille autem respondit uni ex illis et dixit [ei]: proxime,
 14 non⁵³ fallo⁵⁴ te; non⁵⁵ staterem⁵⁶ pollicitus-sum tibi?⁵⁷ si⁵⁸ autem
 volo postremo (= novissimo) huic⁵⁹ tradere (= dare) sicut tibi,¹
 15 aut non⁶⁰ potestas-est [mihi] quod <illud>⁶⁰ volo facere super me?
 oculus⁶¹ tuussi⁶² improbus⁶³ est. Ego autem 𐌸-𐌺[𐌹𐌻𐌹]-𐌸𐌹𐌺 (...sum)⁶⁴.¹
 16 Hoc-modo (= sic) erunt posteriores (= novissimi) anteriores (= pri-
 mi) et anteriores (= primi) posteriores (= novissimi)⁶⁵; quia multi
 17 sunt distincti (= evocati), pauci autem⁶⁶ electi.¹ Et⁶⁷ ascendebat
 Iesu[s] [ad = in] Ierusalēm, abduxit duodecim⁶⁸ seorsum et viator
 18 (= in via) loquebatur illis:¹ en⁶⁹ ascendimus⁶⁹ [ad = in] Ierusalēm,
 et Filius hominis tradetur ex (= a)⁷⁰ sacerdotum-magistris (= prin-
 cipibus sacerdotum) et Scribis, et <per>iudicabunt illum morte⁷¹,¹
 19 et tradent illum Gentibus [ad] [il]ludendum et [ad] plectendum⁷²
 20 et [ad] crucifigendum, et tertia die surget.¹ Tunc venit⁷³ mater⁷⁴
 filiorum⁷⁵ Zebedaei una-cum⁷⁶ filiis suis, adorabat⁷⁷ et petebat
 21 quiddam ex (= ab) illo.¹ Ille⁷⁸ autem dixit illi: quid vis? illa⁷⁹
 autem dixit illi⁷⁹: dic ut assideant (= sedeant) duo⁸⁰ filii mei unus
 [a] dextera tua et unus [a] sinistra tua [in] regimento (= regno)
 22 tuo⁸¹.¹ Respondit Iesu[s] et dixit illi⁸²: non scitis⁸³ quid petitis
 (= petatis); potestis⁸⁴ imbibere poculum (= calicem) illud⁸⁵, quod
 ego imbibam⁸⁶, et⁸⁷ baptismo quo ego baptizabor baptizari?⁸⁷
 23 Dixerunt illi: possumus⁸⁸.¹ Dixit illis Iesu[s]: poculum (= calicem)⁸⁹
 meum imbibetis et baptismo quo ego baptizatus-ero baptizati-eritis,
 [as]sidere (= sedere) autem [a] dextera mea⁹⁰ non meum est⁹¹ tradere
 (= dare)⁹², sed propter quos⁹³ praeparatum est ex (= a) patre
 24 meo⁹⁴; et⁹⁵ ut⁹⁵ audiverunt⁹⁶ decem illi indignati-sunt <corde>⁹⁷
 25 propter duos illos fratres;¹ Iesu[s] autem advocavit illos et dixit

⁵² aequales nobis fecisti illos OT. — ⁵³ nihilo OT. — ⁵⁴ vexo (= facio iniuriam) OT. — ⁵⁵ aut non (= nonne) OT. — ⁵⁶ unum denarium Op; denarium unum Tb. — ⁵⁷ + accipe tuum et ambula OT. — ⁵⁸ ego OT. — ⁵⁹ illi Tb. — ⁶⁰ non fas est mihi quodque OT. — ⁶¹ sed oculus OT. — ⁶² dum <num> OT. — ⁶³ malus OT. — ⁶⁴ formosus (= bonus) sum OT. — ⁶⁵ anteriores posteriores (= primi novissimi) et posteriores anteriores (= novissimi primi) OT. — ⁶⁶ et pauci OT. — ⁶⁷ + ut (primum) OT. — ⁶⁸ + illos discipulos OT. — ⁶⁹ ecce <en> ascendimus OT; + nos Tb. — ⁷⁰ om ex (= a) OT. — ⁷¹ [ad] mortem OT. — ⁷² [ad] torquendum Op; om Tb. — ⁷³ accessit Iesu (= ad Iesum) OT. — ⁷⁴ + illa Op. — ⁷⁵ + illorum Tb. — ⁷⁶ cum OT. — ⁷⁷ + illum OT. — ⁷⁸ Ipse OT. — ⁷⁹ dixit [ei] illa Tb; dixit <ei> illi Op. — ⁸⁰ + hi OT. — ⁸¹ [in] regnatione tua (= in regno tuo) OT. — ⁸² illis OT. — ⁸³ novistis OT. — ⁸⁴ potentia[vobis] estne (= potestisne) OT. — ⁸⁵ om illud OT. — ⁸⁶ quod mihi imbibendum est OT. — ⁸⁷ aut baptismo quo ego baptizatus-ero baptizati-eritis OT. — ⁸⁸ Illi autem dixerunt [ei]: potestas-[nobis] est (= possumus) OT. — ⁸⁹ + sane OT. — ⁹⁰ + et [a] sinistra Op. — ⁹¹ est meum Tb. — ⁹² om tradere Tb. — ⁹³ quibus<libet> OT. — ⁹⁴ per patrem meum OT. — ⁹⁵ ut (primum): om et OT. — ⁹⁶ + hoc OT. — ⁹⁷ suscensuerunt (= irati sunt) OT. —

[eis]: scitis⁹⁸ quia principes illi⁹⁹ gentium dominantur¹⁰⁰ illorum,
 26 et divites¹⁰¹ potestatem-exercent super illos;¹ inter¹⁰² vos autem non
 sic¹⁰³ est¹⁰⁴, sed qui voluerit¹⁰⁵ inter vos ut-et magnus sit¹⁰⁶ esto
 27 (= sit)¹⁰⁷ ille¹⁰⁸ vobis minister;¹ et qui volet inter vos¹⁰⁹ quomodo
 28 <-forte> anterior sit¹¹⁰, esto (= sit) ille¹¹¹ vobis servus;¹ sicut Filius
 hominis non venit ut-et ministraret [ei] quidam (= quisquam)¹¹²,
 sed [ad] ministrandum et [ad] tradendum semetipsum¹¹³ [ad = in]
 29 redemptionem pro¹¹⁴ multis.¹ Et ut¹¹⁵ prodierunt (= exierunt) illi
 30 [ab] Ierikho, <intro>secutus-est¹¹⁶ illum populus multus;¹ et¹¹⁷
 duo caeci sederunt apud (= iuxta) viam; audierunt¹¹⁸ quia¹¹⁹ Iesu[s]
 discedit (= transit). Exclamaverunt¹²⁰ et dixerunt¹²⁰: miserere¹²¹
 31 nostri, Iesu¹²², fili Davithis!¹ Populus autem ille comminatus-est¹²³
 illis ut conticesceret¹²⁴; illi¹²⁵ plus (= magis) exclamaverunt¹²⁶ et
 32 dixerunt¹²⁷: Domine¹²⁸, miserere nostri¹²⁸, fili Davithis!¹ Et¹²⁹
 <con>stetit Iesu[s], vocem fecit illis (= vocavit eos)¹³⁰ et dixit [eis]:
 33 quid vultis (vis) et faciam tibi¹³¹?¹ Dixerunt illi¹³²: Domine, ut
 34 releventur (= aperiantur) nobis oculi nostri¹³³.¹ Commisertus-est¹³⁴
 [eorum] Iesus, et attigit oculos eorum, et confestim¹³⁵ aspexerunt et
 sequebantur¹³⁶ illum.

21,1 Et quando¹ propinquaverunt illi² [ad] Iērusalem et venit³ [ad] Beth-
 bage⁴ [in] montem illum Olivarum, tunc Iesu[s] emisit⁵ duos ex
 2 discipulis suis⁶.¹ Et dixit illis: ite⁷ [in] castellum hoc<ce>⁸ quod
 est [a] fronte vestra (= contra vos)⁹, et [con]festim¹⁰ invenietis
 asinam astrictam (= alligatam) et pullum cum illa; [re]solve et
 3 offerte (= adducite) [mihi]¹¹; et¹² si dixerit quoddam (= aliquid)
 quidam (= quis) vobis¹², dicite quoniam Domino istius¹³ necesse-
 est (= Dominus istius opus habet) istorum¹⁴, et confestim¹⁵ mittet

⁹⁸ scitisne OT. — ⁹⁹ om illi OT. — ¹⁰⁰ Ad Präsens, OT praes. consuetudinis (sekun-
 dār!). — ¹⁰¹ permagni OT. — ¹⁰² super OT. — ¹⁰³ isto-modo (= sic) OT. —
¹⁰⁴ erit OT. — ¹⁰⁵ volet OT. — ¹⁰⁶ magnum esse OT. — ¹⁰⁷ erit (= sit) OT. —
¹⁰⁸ om ille OT. — ¹⁰⁹ e vobis OT. — ¹¹⁰ anteriorem esse OT. — ¹¹¹ ille (om Tb)
 erit (= sit) OT. — ¹¹² om quidam (= quisquam) Op. — ¹¹³ spiritum suum (= animam
 suam) OT. — ¹¹⁴ om pro: multorum OT. — ¹¹⁵ ut (primum) OT. — ¹¹⁶ seque-
 batur OT. — ¹¹⁷ + ecce <en> OT. — ¹¹⁸ et ut (primum) audierunt OT. — ¹¹⁹ quo-
 modo<-et> Op. — ¹²⁰ Vociferabantur voce magna Tb; vociferabantur Op* + lo-
 quebantur Op^c. — ¹²¹ commiserere OT. — ¹²² Domine Op^c. — ¹²³ comminabatur
 OT. — ¹²⁴ conticescerent Op; tacerent Tb. — ¹²⁵ + autem OT. — ¹²⁶ clamabant
 OT. — ¹²⁷ om et dixerunt OT. — ¹²⁸ commiserere nostri, Domine OT. — ¹²⁹ om
 et Tb. — ¹³⁰ advocavit illos OT. — ¹³¹ vobis OT. — ¹³² Illi autem dixerunt [ei]
 Op. — ¹³³ aspiciantur [nobis] oculi nostri Tb; aspiciamus oculi[s] nostri[s] Op. —
¹³⁴ + illorum OT. — ¹³⁵ statim OT. — ¹³⁶ <intro>secuti sunt OT.

¹ ut (primum) OT. — ² om illi OT. — ³ venerunt OT. — ⁴ [ad] Bethphage Tb;
 + et [ad] Bethaniam OT. — ⁵ emisit Iesu[s] OT. — ⁶ eius OT. — ⁷ abite OT. —
⁸ istud OT. — ⁹ coram vobis OT. — ¹⁰ statim OT. — ¹¹ + mihi illam OT. —
¹² Si<-igitur> quidam (= quis: om Op) dixerit [vobis] quid (quoddam Op) OT. —
¹³ om istius OT. — ¹⁴ illorum OT. — ¹⁵ statim OT. —

- 4 illos.¹ Hoc autem¹⁶ omne fuit¹⁷ ut consummaretur (= adimpleretur)
 5 verbum illud Esaja¹⁸ dictum¹⁹:¹ dicite filiae Sionis: ecce <en> rex
 tuus venit (Präs.) [ad] te; mitis est²⁰ et insedet²¹ [in] asina et [in]
 6 pullo [in] asina²².¹ Et²³ abierunt discipuli illi²³ et fecerunt²⁴ sicut
 7 praecepit illis Iesu[s];¹ et obtulerunt (= adduxerunt) asinam illam
 et pullum²⁵ [et]²⁶ deposuerunt (= imposuerunt) vestem [super
 8 illam]²⁷, et consedit²⁸ [in] illa²⁸.¹ Et multitudo illa populi²⁹ re-
 pandebat (= sternebat) vestem eorum super viam, et alii caedebant
 ramos ex (= de) arboribus et repandebant (= sternebant) super
 9 viam.¹ Populus autem³⁰ ille qui praecedebat et³¹ [a] posterior[e]
 <intro>secutus-est clamabant et loquebantur [ei]³²: glorificatus³³
 est³⁴ filius³⁵ Davithis; benedictus est veniens nomine Domini et³⁶
 10 glorificatus³⁶ in excelsis.¹ Et ut³⁷ intravit ille [ad = in] Iērusalem,
 conquassata-est omnis civitas illa³⁸ et loquebatur³⁹: quis est hic?¹
 11 populus⁴⁰ autem ille dixit [eis]⁴⁰: Hic est propheta Iesu[s] [a]
 12 Nazareth Galilaeae.¹ Et intravit Iesu[s] [ad = in] templum⁴¹ et
 exegit (= eiecit) omnem⁴² venditorem et coementes⁴² [in] templo
 illo⁴³, et tabulas (= mensas) illas seminis-vendorum⁴⁴ evertit, et⁴⁵
 13 cathedras [eorum] qui emebant (= vendebant) columbas⁴⁵.¹ Et dixit
 illis: scriptum est[:] domus mea domus adoratoria (= adorationis)
 14 vocabitur; vos autem fecistis illam speluncam latronum.¹ Et ac-
 cesserunt illi (= ad illum) caeci et claudi in templo illo et sanavit
 15 illos.¹ Cum⁴⁷ viderunt sacerdotum-magistri (= principes sacer-
 dotum) illi et Scribae mirabilia illa quae operatus-est⁴⁸ et pueros
 illos qui vociferabantur⁴⁹ in templo illo et loquebantur: gloria⁵⁰ filio
 16 Davithis, indignati-sunt <corde>⁵¹,¹ et dixerunt illi (= ei): audis⁵²
 quid hi loquuntur? Iesu[s]⁵³ dixit illis⁵⁴: nonne⁵⁵ lectitastisne
 (= legistisne) quoniam⁵⁶ ore⁵⁷ tenerum (= infantium) lactentium
 17 confirmasti laudem⁵⁸?¹ Et [re]liquit illos et exiit extra civitatem⁵⁹

¹⁶ om autem OT. — ¹⁷ factum-est OT. — ¹⁸ om Esaja Ad^c, OT. — ¹⁹ quoddixit OT. —
 — ²⁰ om est OT. — ²¹ + ille OT. — ²² [in] progenie asinina (= asinae) OT. —
²³ Discipuli autem illi abierunt OT. — ²⁴ + sic Tb; + isto-modo (= sic) Op. — ²⁵ + cum
 illa OT. — ²⁶ + et Ad^c, OT. — ²⁷ + super illam Ad^c; super illam vestem OT. —
²⁸ [as]sedit super illam OT. — ²⁹ Plurimus autem ille populus OT. — ³⁰ Et populus
 OT. — ³¹ + qui OT. — ³² om ei OT. — ³³ დიდ (magnus?) Ad^{*}, დიდებული
 (glorificatus) Ad^c. — ³⁴ benedictus est Op^{*} Tb; ბენედიქციონი Op. —
³⁵ rex filius OT. — ³⁶ benedictus est (vivificet [= salvos faciat] nos Op^c) rex qui
 est (es Op^c) OT. — ³⁷ ut (primum) OT. — ³⁸ civitas illa omnis OT. — ³⁹ loquebantur
 OT. — ⁴⁰ populus ille loquebatur OT. — ⁴¹ [in] templum illud (+ Dei Op) OT.
 — ⁴² omnem illum (om illum Tb) dividentem et omnem qui emebat OT. — ⁴³ om
 illo Tb. — ⁴⁴ nummulariorum illorum OT. — ⁴⁵ om et. . . columbas OT. — ⁴⁶ oratoria
 (= orationis) OT. — ⁴⁷ Et ut (primum) OT. — ⁴⁸ quae <illa> operatus-est Iesu[s]
 (om Iesus Op) signacula (= signa) OT. — ⁴⁹ clamaba[n]t Tb; clamabant Op. —
⁵⁰ benedictio OT. — ⁵¹ suscensuerunt OT. — ⁵² audisne OT. — ⁵³ + autem OT.
 — ⁵⁴ + utique OT. — ⁵⁵ nequaquam (= nunquam) OT. — ⁵⁶ quia Tb. — ⁵⁷ ex ore
 Tb. — ⁵⁸ confirmabitur laus OT. — ⁵⁹ foras [e] civitate OT. —

- 18 [ad = in] Bēthaniā et fuit⁶⁰ ibi.¹ Mane ut exortus-est (= as-
 19 cendit)⁶¹ [ad = in] civitatem⁶² esuriit;¹ et vidit ficum unam super
 viam, et venit ad-eum et nihil invenit⁶³ nisi folium (= folia) solum.
 Et dixit illi: non-iam <-forte>⁶⁴ ex te fructus prodit (= prodeat)
 [usque] ad aeternitatem⁶⁴; et exarefacta-est confestim⁶⁵ ficus illa⁶⁵;¹
 20 cum⁶⁶ viderunt discipuli⁶⁷ obstupefiebant⁶⁸ et dixerunt⁶⁹[:] quomodo
 21 statim exarefacta-est ficus haec⁷⁰?¹ Respondit Iesu[s] et dixit illis: pro-
 fecto⁷¹ loquor (= dico) vobis si⁷² vobis-erit fides (= habebitis fidem)
 et non dubitabitis, non solum huius ficus⁷³ operati-eritis (= facie-
 tis)⁷⁴, sed si monti-quoque huic dixeritis⁷⁵[:] surge⁷⁶ et cade-in
 22 (= incide) [in] mare, erit⁷⁷.¹ Et omne quodque⁷⁸ petieritis [in]
 23 adoratione⁷⁸ [cum] fide <commo>dabitur⁷⁹ vobis.¹ Et ut⁸⁰ venit
 ille⁸⁰ [ad = in] templum accesserunt illi (= ad illum) in⁸¹ doctrina
 (= docentem) sacerdotum-magistri et seniores populi⁸¹ et dixe-
 runt[ei]⁸²: qua (= in qua) potestate hoc operaris, et quis tradidit
 24 (= dedit)⁸³ tibi potestatem hanc?¹ Respondit Iesu[s] et dixit illis:
 interrogabo ego-quoque vos⁸⁴ verbum unum, et⁸⁵ nuntiate mihi et⁸⁶
 ego-quoque nuntiabo vobis qua (= in qua) potestate hoc operor⁸⁷;¹
 25 baptismus ille⁸⁸ Iohan[n]is unde fuit, [a = e] caelo<-supra> fuit⁸⁹
 aut ex hominibus? Illi autem considerabant in⁹⁰ cordibus eorum⁹⁰
 et loquebantur: si⁹¹ dixerimus [a = e] caelis<-supra> fuit⁹², dicet
 26 [nobis]⁹³[:] [ad] quid (= quare)⁹⁴ non credidistis ei⁹⁵?¹ si<-igitur>
 dixerimus ex hominibus, timemus e(= a) populo⁹⁶, quia Iovan[n]e[s]⁹⁷
 27 omnibus [ad] prophetam<iis> est⁹⁷.¹ Et responderunt Iesu et dixerunt
 [ei]:noscimus(=nescimus); dixit illis ille-quoque⁹⁸: nec ego nuntiabo
 28 vobis⁹⁹ qua (= in qua) potestate illud operor (= facio)¹⁰⁰.¹ Quid¹⁰¹
 cogitatis (= putatis) vos? homini cuidam <positi> erant duo filii;
 et¹⁰² accessit¹⁰³ [primo illi (= ad primum illum) et]¹⁰⁴ dixit [ei]:
 29 filii, i¹⁰⁵ hodie et operare [in] vineto meo¹⁰⁶;¹ ille autem respondit

⁶⁰ se vertebat (= versabatur) OT. — ⁶¹ Et e crastino (= mane) cum (om cum Op) veniebat OT. — ⁶² + et Op. — ⁶³ + in illa OT. — ⁶⁴ non-iam sit fructus ex te [ad = in] aeternum OT. — ⁶⁵ ficus illa statim OT. — ⁶⁶ ut (primum) OT. — ⁶⁷ + illi OT. — ⁶⁸ mirabantur OT. — ⁶⁹ loquebantur OT. — ⁷⁰ illa Op. — ⁷¹ amen OT. — ⁷² si<-igitur> OT. — ⁷³ [illa=τῆς] ficus huius (substantiviert!) OT. — ⁷⁴ feceritis OT. — ⁷⁵ si (om si Op) dixeritis monti huic OT. — ⁷⁶ [e]ruere hinc OT. — ⁷⁷ + sic Tb; + isto-modo (= sic) Op. — ⁷⁸ quantum petetis in oratione OT. — ⁷⁹ erit OT. — ⁸⁰ cum venit ille Tb; cum venit Iesu[s] Op. — ⁸¹ sacerdotum-magistri illi (om illi Op) et seniores populi ut ille docebat populum OT. — ⁸² illi (= ei) OT. — ⁸³ <commo>dedit OT. — ⁸⁴ ego vos-quoque Tb. — ⁸⁵ si<-igitur> OT. — ⁸⁶ om et OT. — ⁸⁷ operor hoc OT. — ⁸⁸ om ille OT. — ⁸⁹ om fuit Tb. — ⁹⁰ seorsum OT. — ⁹¹ si<-igitur> OT. — ⁹² om fuit Tb. — ⁹³ + nobis OT. — ⁹⁴ propter quid (= quare) OT. — ⁹⁵ + igitur Op. — ⁹⁶ populum hunc OT. — ⁹⁷ sicut <id> propheta prehensus-est (= habitus est) Iovan[n]e[s] OT. — ⁹⁸ Iesu[s] Tb. — ⁹⁹ [vobis] Tb. — ¹⁰⁰ hoc operor Tb; operor hoc Op. — ¹⁰¹ Nunc quomodo OT. — ¹⁰² om et Op. — ¹⁰³ accessit OT. — ¹⁰⁴ + primo... et Adc, OT. — ¹⁰⁵ abi OT. — ¹⁰⁶ [in] vinea mea OT. —

- 30 et dixit [ei]: ibo¹⁰⁷, domine, et non ivit¹⁰⁸; et ivit¹⁰⁹ ad-unum (= alterum) illum¹⁰⁹ et dixit [ei] sic<-dem> (»ebenso«); ille autem respondit et dixit [ei]: non volo (= nolo)¹¹⁰. Deinde adhuc (= quidem)¹¹¹ paenitentiam-egit (= paenituit eum) et ivit¹¹²;
- 31 qui¹¹³ num (= quis) ex duobus¹¹³ fecit voluntatem patris¹¹⁴? Dixerunt illi (= ei): postremus¹¹⁵. Dixit illis¹¹⁶ Iesu[s]: profecto¹¹⁷ loquor (= dico) vobis quia publicani et meretrices¹¹⁸ praecedunt¹¹⁹
- 32 vos [in] regnationem (= regnum) Dei; quia venit [ad] vos Iovan[n]e[s] viā (= in via) iustitiae, et non credidistis ei. Publicani autem et meretrices¹²⁰ crediderunt huic¹²¹; vos autem vidistis adhuc (= quidem)¹²², non paenitentiam-egistis postremo ut-et crederetis
- 33 ei.¹ Aliam parabolam audite: homo quidam fuit¹²³ pater-familias¹²³, qui deposuit (= plantavit) vineam et circumsaepsit¹²⁴ illam, et effodit in illa cupam torcularis¹²⁵, et operatus-est (= fecit)¹²⁶
- 34 turrin, et tradidit illam operatoribus¹²⁷ et abiit.¹ Et quando appropinquavit¹²⁸ tempus fructus (= fructuum)¹²⁹, misit¹³⁰ servos suos¹³¹ ad-operatores illos [ad] accipiendum¹³² fructum (= fructus) eius;¹
- 35 et¹³³ retinuerunt (= apprehenderunt) operadores illi¹³³ servos illos eius, alicui¹³⁴ [plagas] dederunt, aliquos trucidaverunt¹³⁵, aliquem¹³⁶
- 36 lapidaverunt.¹ Deinde¹³⁷ <trans>misit [eis]¹³⁸ alios servos multiores (= plures)¹³⁹ illis¹⁴⁰, et illis-quoque isto-modo<-dem>¹⁴¹ fecerunt
- 37 [eis].¹ Postremo¹⁴² adhuc¹⁴³ <trans>misit [eis] filium suum et dixit
- 38 quoniam¹⁴⁵ revereantur a filio meo (= filium meum)¹⁴⁶.¹ Operatores¹⁴⁷ autem illi ut¹⁴⁸ viderunt filium illum eius, consultationem (= consilium)¹⁴⁹ fecerunt [ad] invicem¹⁴⁹; hic est heres; venite et
- 39 trucidemus illum et apprehendemus hereditatem illam¹⁵⁰ eius;¹ et retinuerunt (= apprehenderunt)¹⁵¹ illum et trucidaverunt¹⁵¹ et ab-
- 40 iecerunt (= eiecerunt) extra vinetum illud¹⁵².¹ Quando igitur¹⁵³ veniet dominus¹⁵⁴ ille vineti illius¹⁵⁴, quid <num> faciet operatori-

¹⁰⁷ abibo OT. — ¹⁰⁸ abiit OT. — ¹⁰⁹ accessit secundo illi (= ad alterum illum) OT. — ¹¹⁰ + non abibo OT. — ¹¹¹ Postremo autem OT. — ¹¹² abiit OT. — ¹¹³ quis ex duobus his OT. — ¹¹⁴ + sui OT. — ¹¹⁵ primus Op; + ille OT. — ¹¹⁶ illi (= ei) Tb. — ¹¹⁷ amen OT. — ¹¹⁸ peccatores (peccatrices) Op*. — ¹¹⁹ praecedent OT. — ¹²⁰ peccatores (peccatrices) Tb. — ¹²¹ ei OT. — ¹²² et OT. — ¹²³ homo fuit (fuit quis homo Op) domus dominus (= οἰκοδεσπότης) OT. — ¹²⁴ saepem circumposuit OT. — ¹²⁵ operatus-est (= fecit) in illa torcular OT. — ¹²⁶ <ex>aedificavit OT. — ¹²⁷ + [ad] operandum OT. — ¹²⁸ pervenit OT. — ¹²⁹ fructuum Op. — ¹³⁰ <trans>misit OT. — ¹³¹ eius Tb. — ¹³² [ad] recipiendum OT. — ¹³³ et operadores illi retinuerunt (= apprehenderunt) Op. — ¹³⁴ aliquibus OT. — ¹³⁵ exstirpaverunt OT. — ¹³⁶ et aliquos OT. — ¹³⁷ Rursum OT. — ¹³⁸ emisit OT. — ¹³⁹ multiores (= plures) servos OT. — ¹⁴⁰ primis OT. — ¹⁴¹ sic<-dem> OT. — ¹⁴² + autem OT. — ¹⁴³ om adhuc OT. — ¹⁴⁴ + illis (Tb om [eis]) OT. — ¹⁴⁵ om quoniam OT. — ¹⁴⁶ propter filium meum OT. — ¹⁴⁷ Terrae operadores OT. — ¹⁴⁸ ut (primum) Op; om Tb. — ¹⁴⁹ et dixerunt [in] cordibus eorum (= intra se) OT. — ¹⁵⁰ om illum OT. — ¹⁵¹ retinuerunt (= apprehenderunt) et trucidaverunt illum Op. — ¹⁵² e vinea illa OT. — ¹⁵³ om igitur OT. — ¹⁵⁴ dominus vineae illius OT. —

41 bus¹⁵⁵ illis?¹ Dixerunt illi (= ei): improbos¹⁵⁶ illos improbe-
 quoque¹⁵⁷ perdet, et vinetum illud¹⁵⁸ tradet aliis operatoribus¹⁵⁹,
 42 qui tradent (= reddent)¹⁶⁰ fructum [in] temporibus eius¹⁶¹.¹ Dixit
 illis Iesu[s]: nequaquam (= nunquam) [a vobis] lectitatum-est
 (= legistis) [in] libro (= scriptura)¹⁶²; hoc¹⁶³ saxum (= lapis) quod
 contempserunt aedificantes, illud¹⁶⁴ factum-est caput marginum
 (= anguli)¹⁶⁵; per Dominum (= a Domino) fuit hoc et est mirabile
 43 coram oculis nostris?¹ Propter hoc (= ideo) loquor (= dico) vobis
 quia¹⁶⁶ accipietur (= auferetur)¹⁶⁷ [vobis] ex (= a) vobis regnatio
 (= regnum) Dei, et tradetur generationi (= genti)¹⁶⁸ quae opera-
 44 bitur (= faciet)¹⁶⁹ fructus¹⁷⁰ eius;¹ et qui corruerit super saxum
 illud¹⁷¹ confringetur et super quem corruerit disperget (= conteret)¹⁷²
 45 illum.¹ Et ut¹⁷³ audiverunt sacerdotum-magistri illi et Pharisei
 parabolas illas¹⁷⁴ eius, animadverterunt¹⁷⁵ propter quod loquitur¹⁷⁶;¹
 46 et quaerebant illum retinere et timuerunt¹⁷⁷ e (= a) populo illo¹⁷⁸,
 quia sicut propheta [ab eis] aestimatus-est ille¹⁷⁹.

22,1 Et respondit Iesu[s] deinde (= iterum) et dixit illis parabolis (para-
 2 bolā)¹:¹ Similis est² regnatio (= regnum) caelorum³ homini regi,
 3 qui fecit nuptias (sg.) filii sui;¹ et emisit servos suos advocare dis-
 tinctos (= vocatos) illos [ad] nuptias⁴, et non voluerunt (= nolu-
 4 erunt) venire.¹ Deinde (= iterum)⁵ <trans>misit⁶ alios servos et
 dixit [eis]: dicite distinctis (= vocatis) illis⁷: ecce <en> panem
 meum paravi⁸, vitulos⁹ meos et incrassata mea mactavi⁹, et omne¹⁰
 5 paratum est, venite [in] nuptias has¹¹.¹ Illi autem neglexerunt et
 abierunt, aliqui¹² [ad] suum agrum¹³, aliqui [ad] negotiationem¹⁴;¹
 6 et¹⁵ alii illi¹⁵ retinuerunt (= comprehenderunt) servos illos¹⁶ et
 7 interfecerunt¹⁷;¹ rex autem ille susceperunt et emisit¹⁸ populum
 (= exercitum) suum et interfecit homicidas illos et civitatem¹⁹
 8 eorum combussit²⁰.¹ Tunc dixit servis suis: nuptiae hae paratae

¹⁵⁵ terrae operatoribus OT. — ¹⁵⁶ malos OT. — ¹⁵⁷ male OT. — ¹⁵⁸ vineam illam OT. —
¹⁵⁹ terrae operatoribus OT. — ¹⁶⁰ <commo>dabunt OT. — ¹⁶¹ [in] tempore suo OT.
 — ¹⁶² lectitastisne (= legistisne) in libris (= scripturis) OT. — ¹⁶³ om hoc OT. —
¹⁶⁴ hoc OT. — ¹⁶⁵ angulorum OT. — ¹⁶⁶ quoniam Op; om Tb. — ¹⁶⁷ recipietur
 (= auferetur) OT. — ¹⁶⁸ generationibus (= gentibus) OT. — ¹⁶⁹ facient Tb; faciunt
 Op. — ¹⁷⁰ fructum OT. — ¹⁷¹ [in] saxum illud Tb. — ¹⁷² conteret OT. — ¹⁷³ Et (om
 Tb) cum OT. — ¹⁷⁴ parabolam illam (hanc Op) OT. — ¹⁷⁵ agnoverunt OT. —
¹⁷⁶ quia propter illos dixit OT. — ¹⁷⁷ timebant OT. — ¹⁷⁸ populum illum Tb.
 — ¹⁷⁹ prehensus- (= habitus) est ille [ab] illis Tb; erat-illis ille Op.

¹ Et deinde (= iterum) respondit illis Iesu[s] parabolis et dixit illis OT. —
² assimilata-est OT. — ³ Dei OT. — ⁴ + illas OT. — ⁵ Rursum OT. — ⁶ emisit OT. —
⁷ om illis Op. — ⁸ paratum feci OT. — ⁹ vituli mei (om mei Op) et incrassata mea
 mactata sunt OT. — ¹⁰ omne <-dem> (= omnia) OT. — ¹¹ illas Tb. — ¹² aliquis OT.
 — ¹³ [in] agrum suum Op; [in] suum agrum Tb. — ¹⁴ aliquis [ad] forum suum OT. —
¹⁵ alii autem OT. — ¹⁶ + eius OT. — ¹⁷ insultaverunt et exstirpaverunt OT. —
¹⁸ <trans>misit OT. — ¹⁹ civitatem illam Tb; civitates illas Op. — ²⁰ [comb]ussit
 igne OT. —

9 sunt; distincti (= vocati) autem illi non digni facti-sunt²¹; nunc²¹ exite²¹ super exitus viarum²³, et quantumque (= quoscumque) inveneritis arcessite²⁴ [in] nuptias has.¹ Et exierunt servi illi²⁵ super vias, et congregaverunt omnem²⁶ quantumque (= quemcumque)²⁷ invenerunt, malos-quoque et bonos-quoque²⁸ et impletae-sunt nuptiae illae [con]vivarum²⁹.¹ Quando³⁰ intravit rex ille [ad] contemplandum³¹ [con]vivas illos, vidit ibi hominem qui non vestitus fuit veste nuptiali³².¹ Et dixit illi: proxime, quomodo<num>³³ inisti hic (= huc) quia non vestitus-es vest[e] nuptiarum³⁴? ille autem os [sibi] alligavit (= obmutuit)³⁵.¹ Tunc dixit rex ille ministris³⁶: colligate istius³⁷ pedes et manus³⁸, et depellite (= eicite)³⁹ istum [in] tenebras (sg.) illas exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium;¹ quia multi sunt distincti (= vocati), pauci autem⁴⁰ sunt⁴¹ electi.¹ Tunc abierunt Pharisei⁴² et consultationem (= consilium) fecerunt propter illum ut-et⁴³ <super>ponerent illi (= ei) laqueum verbo (= in sermone)⁴³; et miserunt <ei>⁴⁴ illi (= ei)⁴⁵ discipulos illos⁴⁶ eorum cum Herodianis, et dixerunt [ei]: magister, scimus⁴⁷ quia verus es et viam Dei [cum] veritate⁴⁸ doces, et nihil (= non)⁴⁹ tibi cura-est nihil⁴⁹ propter quen[dam], quia⁵⁰ non spectas⁵¹ vultum⁵² [hominis]⁵³.¹ Nunc dic nobis quomodo fas [tibi] paret (= tibi videtur)⁵⁴; licet⁵⁵ tributum tradere (= dare) Caesaris⁵⁶ aut (= an) non?¹ Ut⁵⁷ animadvertit Iesu[s] improbitatem⁵⁸ illam⁵⁹ eorum⁶⁰, dixit [eis]⁶¹: quid⁶² tentatis me, dolosi⁶³? ostendite adhuc⁶⁴ mihi denarium illum tributi⁶⁵; illi autem attulerunt illi (= ei) denarium;¹ et⁶⁶ dixit illis Iesu[s]: cuius est haec imago⁶⁷ et circumscriptio⁶⁷?¹ dixerunt illi (= ei): Caesaris; tunc dixit illis⁶⁸: tradite (= date) nunc⁶⁹ [quod] Caesaris [Caesari]⁷⁰ et [quod] Dei Deo.¹ Et ut (primum)⁷¹ audiverunt hoc, obstupesciebant⁷², et reliquerunt illum⁷³ et abierunt.¹ In illo die accesserunt⁷³ Sadducae⁷⁴ qui⁷⁵ dicunt⁷⁵

²¹ fuerunt OT. — ²² abite: om nunc OT. — ²³ [in] compita Op; compitis Tb. — ²⁴ advocate OT. — ²⁵ + eius OT. — ²⁶ om omnem Tb. — ²⁷ quantum (= quemcumque) OT. — ²⁸ bonum et malum Tb; malum et bonum Op. — ²⁹ cubantibus OT. — ³⁰ ut (primum) Op; et cum Tb. — ³¹ [ad] videndum OT. — ³² vestiverat vestem nuptialem OT. — ³³ om num OT. — ³⁴ nuptiali OT; + tu Op. — ³⁵ ille autem tacuit (om Op*) OT. — ³⁶ + suis Tb. — ³⁷ isti OT. — ³⁸ manus et pedes OT. — ³⁹ abicite (= eicite) OT. — ⁴⁰ et pauci OT. — ⁴¹ om sunt OT. — ⁴² + illi OT. — ⁴³ ut verbo (= in sermone) pedicam <re>stituerent illi (= ei) OT. — ⁴⁴ <trans>miserunt [ei] OT. — ⁴⁵ om illi OT. — ⁴⁶ om illos OT. — ⁴⁷ novimus OT. — ⁴⁸ vere OT. — ⁴⁹ non sollicitus-es non OT. — ⁵⁰ et Tb. — ⁵¹ oculos [pate]facis (= respicis) OT. — ⁵² + illum Ad*. — ⁵³ + hominis Adc, OT. — ⁵⁴ quid vis tu OT. — ⁵⁵ fas est OT. — ⁵⁶ Caesari OT. — ⁵⁷ Et ut (primum) Op; om ut Tb. — ⁵⁸ dolositatem Op. — ⁵⁹ om illam Tb. — ⁶⁰ + et Tb. — ⁶¹ + illis Op. — ⁶² quare OT. — ⁶³ stulti Tb; hypocritae Op. — ⁶⁴ om adhuc OT. — ⁶⁵ tributuarium Op. — ⁶⁶ om et OT. — ⁶⁷ imago haec (tributum hoc Tb) aut super scriptio OT. — ⁶⁸ + Iesu[s] OT. — ⁶⁹ om nunc OT. — ⁷⁰ + Caesari Adc, OT. — ⁷¹ cum OT. — ⁷² mirabantur OT. — ⁷³ + illi (= ad illum) OT. — ⁷⁴ + illi OT. — ⁷⁵ et loquebantur OT. —

24 quoniam non est resurrectio; interrogabant⁷⁶ illum,¹ et dixerunt [ei]⁷⁷: magister⁷⁸, Mosē⁷⁹ dixit si-quidam(= quis)-mortuus-fuerit⁸⁰ liberis-carens⁸¹, sponset (= ducat) illi (= ei) frater eius <super> uxorem illam eius⁸², et suscitabunt (= suscitent)⁸³ semen⁸⁴
 25 fratri illi⁸⁵ suo.¹ Nunc⁸⁶ fuerunt nobiscum⁸⁷ septem fratres, et primus ille⁸⁸ maritus⁸⁸ mortuus-est; et non fuit⁸⁹<-ei> illi (= ei)
 26 liber (= filius)⁸⁹; et [re]liquit⁹⁰ uxorem suam⁹¹ fratri suo;¹ sic-et⁹²
 27 secundus et tertius us[que] ad septimum⁹³.¹ Postremo adhuc⁹⁴
 28 omnium mortua-est [ei]⁹⁵ mulier⁹⁶ illa;¹ [in]⁹⁷ resurrectione illa postrema⁹⁸, cuius⁹⁹ ex septem illis¹⁰⁰ erit¹⁰¹ [ad] uxorem, quia
 29 omnibus illis¹⁰² <iis-> fuit illa?¹ Respondit Iesu[s] et dixit illis: decipimini (= erratis) et¹⁰³ non novistis librum (= scripturam)
 30 et¹⁰⁴ nec amplius¹⁰⁵ potentiam Dei;¹ quia [in] resurrectione illa¹⁰⁶ nec¹⁰⁷ uxorem¹⁰⁸ [sibi] ponent (= uxorem ducent) nec ad-maritos
 31 ambulabunt (= ibunt)¹⁰⁸, sed ut¹⁰⁹ angeli erunt in caelis.¹ Propter mortuorum resurrectionem¹¹⁰ non[-ne] lectitastis (= legistis)¹¹¹
 32 dictum illud erga vos (= vobis)¹¹² per Deum¹¹³ quod dixit¹¹⁴:¹ ego sum Deus Abrahami et Deus Isa[a]cis¹¹⁵ et Deus Iacobi; non est
 33 Deus Deus¹¹⁶ mortuorum sed vivorum.¹ Et ut¹¹⁷ audivit hoc
 34 populus ille [obstupefiebat]¹¹⁸ [in] magisteri[o] ill[o] eius.¹ Pharisei autem ut¹¹⁹ audiverunt quia os occlusit¹²⁰ Sadducaeis¹²¹, congregati-
 35 sunt in-unum;¹ et interrogavit unus ille¹²² ex illis legis positor
 36 (= peritus)¹²³ tentando¹²⁴:¹ Magister, quod mandatum grandius¹²⁵
 37 est in lege?¹ ille¹²⁶ autem dixit [ei]¹²⁷: amabis Dominum Deum tuum omni (= toto) corde tuo, et omni spiritu (= totā animā) tuo¹²⁸,
 38 et omni (= tota) potentia tua¹²⁹, et omni (= tota) mente tua;¹ hoc
 39 est magnum et primum mandatum;¹ secundum autem¹³⁰ simile

⁷⁶ et interrogaverunt Tb; et interrogabant Op. — ⁷⁷ loquebantur [ei] OT. — ⁷⁸ om magister Tb. — ⁷⁹ + hoc-modo (= sic) OT. — ⁸⁰ si <-igitur> quidam (= quis) mortuus-fuerit OT. — ⁸¹ et non est-[ei] liber (= filius) OT. — ⁸² sponset (= ducat) frater eius uxorem eius Tb; conveniat [cum] uxore illa eius frater eius Op. — ⁸³ suscitabit (= suscitet) Op. — ⁸⁴ generationem Tb; heredem Op*, semen Op*. — ⁸⁵ om illi OT. — ⁸⁶ om nunc OT. — ⁸⁷ inter nos OT. — ⁸⁸ primus ille (om ille Tb) convenit (perf.) [cum] uxore (= duxit uxorem) et OT. — ⁸⁹ restavit generatio Tb; restavit [ei] liber (= filius) Op. — ⁹⁰ reliquit OT. — ⁹¹ illam Op. — ⁹² sic <-dem> OT. — ⁹³ usque ad septimum Tb; usque ad septem Op. — ⁹⁴ om adhuc OT. — ⁹⁵ om ei OT. — ⁹⁶ + quoque OT. — ⁹⁷ nunc [in] OT. — ⁹⁸ om postrema OT. — ⁹⁹ cuius? (Interrogativpronomen) OT. — ¹⁰⁰ om illis Op. — ¹⁰¹ + illa OT. — ¹⁰² om illis OT. — ¹⁰³ quia OT. — ¹⁰⁴ om et OT. — ¹⁰⁵ nec OT. — ¹⁰⁶ [in] die illa resurrectionis Op. — ¹⁰⁷ om nec Tb. — ¹⁰⁸ nuptum-dabunt nec nubebunt OT. — ¹⁰⁹ sicut OT. — ¹¹⁰ Propter resurrectionem autem mortuorum OT. — ¹¹¹ non lectitastisne (legistisne) OT. — ¹¹² om erga vos (= vobis) OT. — ¹¹³ substantiviert und mit dictum verknüpft OT. — ¹¹⁴ loquitur OT. — ¹¹⁵ Isaacis Tb. — ¹¹⁶ om Deus OT. — ¹¹⁷ cum OT. — ¹¹⁸ + ob stupefiebat Ad*, OT. — ¹¹⁹ cum OT. — ¹²⁰ conclusit os OT. — ¹²¹ + illis OT. — ¹²² om ille OT. — ¹²³ om legis positor (= peritus) OT. — ¹²⁴ et tentabat illum OT. — ¹²⁵ maius OT. — ¹²⁶ Iesu[s] OT. — ¹²⁷ + illi (= ei) OT. — ¹²⁸ om tuo Op. — ¹²⁹ om et omni potentia tua OT. — ¹³⁰ et secundum OT. —

40 huic: amabis proximum tuum sicut temetipsum;¹ in¹³¹ his duobus
 41 mandatis omnis lex et prophetae¹³² constringuntur¹³³.¹ [Con]-
 gregati¹³⁴ fuerunt (= sunt) omnes¹³⁵ illi Pharisei¹³⁶; interrogavit
 42 illos Iesu[s],¹ et dixit [eis]: quid¹³⁷ cogitatis vos propter Christum?
 43 cuius filius est¹³⁸? Dixerunt¹³⁹ illi (= ei)¹⁴⁰: Davithis.¹ Dixit
 illis¹⁴¹: quomodo <num> igitur¹⁴² Davith spiritu¹⁴³ Dominum
 44 appellat¹⁴⁴ et loquitur:¹ dixit Dominus Domino meo: [as]side
 (= sede) [a] dextera mea donec <de>ponam inimicos tuos sub
 45 pedibus tuis?¹ si<-igitur> Davith Dominum appellat illum, quomodo
 46 filius eius est?¹ Et nemo praevalens fuit (= potuit) respondere ei¹⁴⁵,
 nec¹⁴⁶ ausus-est quis¹⁴⁷ exinde¹⁴⁸ interrogare¹⁴⁸ illum¹⁴⁹ iam-non
 (= amplius).

23,1/2 Tunc loquebatur [ei] Iesu[s] populo illi et discipulis suis,¹ et dixit
 [eis]: super¹ thronos Mosis assessi-sunt² Scribae et Pharisei;¹
 3 omne quodque dicent³ vobis facite et observate (eigentl. ieiunate)⁴;
 secundum autem opera eorum ne faciatis, quia dicunt et non
 4 faciunt.¹ Colligant⁵ onera gravia⁶ et laboriose (= graviter) onerantia⁷,
 et collocant super dorsum⁸ hominum; illi autem digito-quoque⁹
 5 eorum non volunt (= nolunt) conquassare illa.¹ Omnia opera¹⁰
 eorum operantur (= faciunt) [ad] conspectum¹¹ hominum; latas¹²
 [sibi] faciunt vestes eorum et [sibi] prolongant fimbrias eorum¹²;¹
 6 carum-eis-est (= amant) optimi (convivae?) primatum [in] epulo¹³
 7 et summa-sedes¹⁴ in synagogis¹⁵;¹ et salutatio¹⁶ super vicos et dici¹⁷
 8 eos ab hominibus Magister¹⁷.¹ Vos autem ne dicatis vosmetipsos
 Magister¹⁸, quia unus est vester magister¹⁹; vos autem omnes
 9 fratres estis;¹ et patrem vobis ne quem appelletis²⁰ super terram;
 10 quia unus est pater vester caelorum<-supra>²¹;¹ et Magister ne

¹³¹ [in] OT. — ¹³² propheta OT. — ¹³³ suspensa sunt OT. — ¹³⁴ cum (+ igitur Op*) congregati ([con]gregati Op) fuerunt OT. — ¹³⁵ om omnes OT. — ¹³⁶ Pharisei illi OT. — ¹³⁷ quomodo OT. — ¹³⁸ + ille Tb. — ¹³⁹ Illi autem dixerunt OT. — ¹⁴⁰ [ei] OT. — ¹⁴¹ + Iesu[s] OT. — ¹⁴² om quomodo num igitur Tb; om num Op. — ¹⁴³ + sancto Op. — ¹⁴⁴ appellat illum Dominum OT. — ¹⁴⁵ potuit illi verbum respondere OT. — ¹⁴⁶ nec amplius OT. — ¹⁴⁷ quis ausus-est Op. — ¹⁴⁸ <illinc->de die scrutare OT. — ¹⁴⁹ eum Tb.

¹ [in] OT. — ² sederunt OT. — ³ omne quantum loquentur OT. — ⁴ [ad] conservandum (= observandum, om Tb) conservate (= observate) et facite OT. — ⁵ Quia congregant (= colligunt) OT. — ⁶ onus grave Tb. — ⁷ onerosa OT. — ⁸ humeros OT. — ⁹ om quoque Tb. — ¹⁰ Et (OT) omne opus Tb. — ¹¹ [ad] ostensionem OT. — ¹² [sibi] dilatant conservatoria (= φυλακτήρια!) eorum et magnificant fimbrias vestis eorum Tb; latas faciunt stolas eorum et longam faciunt fimbriam vestis eorum Op. — ¹³ [eis] cara est (= amant) summa-sedes super cenam (panem Op) OT. — ¹⁴ prima-sedes Tb; prae-sedes (= sessio) Op. — ¹⁵ inter synagogas OT. — ¹⁶ prima-salutatio Op. — ¹⁷ ut appellent homines Rab[b]i Rab[b]i Tb; ut-et dicatur ex (= ab) hominibus Magister Op. — ¹⁸ ne quis appellet Hrab[b]i Tb; ne vocemini Magister Op. — ¹⁹ magister vester OT. — ²⁰ patrem ne quem appelletis vos OT. — ²¹ qui est in caelis OT. —

- dicatis vosmetipsos²² quia unus est magister²³ vester Khristē.¹
 11 Et²⁴ qui magnus erit inter vos²⁴, esto ²⁵ ille²⁶ vobis minister;¹
 12 quia²⁷ qui exaltaverit semetipsum²⁸ humiliabitur, et qui humiliaverit
 14 semetipsum, ille exaltabitur²⁹.¹ Vae autem³⁰ vobis Scribis et inter-
 pretibus hypocritis³¹, quia <prae>cluditis³² regnationem (= regnum)
 caelorum coram hominibus³³; vos non intratis et³⁴ nec (= neque)
 15 intrantes [re]linquitis (= sinitis)³⁴ intrare.¹ Vae vobis, Scribae et
 Pharisei, hypocritae, quia obambulatis³⁵ [in] mari³⁶ et [in] arida, ut-et
 convertatis [ali]quem unum; et quando convertitur (It.)³⁷ facitis (It.)
 16 illum progeniem (= filium) gehennae duplo vobis (= quam vos).¹ Vae
 vobis Scribis caecis³⁸ quia³⁹ dicitis⁴⁰ qui iuraverit [per] templum⁴¹,
 nihil est; qui autem iuraverit [per] aurum illud quod⁴² est in templo
 17 illo⁴² fas est.¹ Fatui et caeci, quid grandius⁴³ est, aurum⁴⁴ aut (= an)
 18 templum illud⁴⁵ quod emundat (= sanctificat) aurum illud?¹ Et⁴⁶
 qui iuraverit [per] altare nihil est, qui autem iuraverit [per] sacri-
 19 ficiū illud, quod est super illud⁴⁷, fas est;¹ fatui et caeci, quid maius⁴⁸
 est, sacrificium illud⁴⁹ aut (= an) altare quod emundat (= sanctificat)
 20 sacrificium illud?¹ Nunc⁵⁰ qui⁵⁰ iuraverit⁵¹ [per] altare⁵², iurat
 21 (It.)⁵³ [per] illud et [per] omne quod est super illud⁵⁴; et qui
 iurat (It.)⁵⁵ [per] templum, iurat (It.) [per] illud et [per] quem
 22 (= eum qui) ens est⁵⁷ in illo;¹ et qui iurat (It.)⁵⁸ [per] caelum,
 iurat (It.)⁵⁶ [per] thronum Dei et [eum] qui insidet super illum.¹
 23 Vae vobis, Scribae et Pharisei [hypocritae]⁵⁹, quia decimatis⁶⁰
 mentham, anethum et cyminum⁶⁰, et reliquistis melius (= meliora)⁶¹
 legis, ius et misericordiam et fidem; hoc dignum-erat [vobis] facere⁶²
 24 et illud non relinquere.¹ Praecessores (= duces) caeci, qui excolatis
 25 culicem et camelum deglutitis.¹ Vae vobis, Scribae et Pharisei⁶³,
 quia emundatis externum poculi et paropsidis, intrinsecus⁶⁴ autem

²² neque dicatur vobis praecessor (= dux Mt 15, 14) OT. — ²³ praecessor (= dux) OT. — ²⁴ Maximus (= maior) autem vester erit OT. — ²⁵ erit Op. — ²⁶ om ille OT. — ²⁷ Et OT. — ²⁸ + ille Op. — ²⁹ + V. 13: Vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae, qui comeditis domos viduarum, et causā (= praetextu) prolixè oratis; propter hoc accipietis grandius (= maius) iudicium OT. — ³⁰ om autem OT. — ³¹ Scribae et Pharisei, hypocritae OT. — ³² <prae>clusistis OT. — ³³ om coram hominibus Tb. — ³⁴ et intrantes non [re]linquitis (= sinitis) Tb; et intrantes [re]linquitis (= sinitis) non Op. — ³⁵ perambulatis OT. — ³⁶ super mare OT. — ³⁷ ut faciat unum [ali]quem advenam (= proselytum) et quando est (praes. consuetudinis) ille (om ille Tb) OT. — ³⁸ praecessores (= duces) caeci OT. — ³⁹ qui OT. — ⁴⁰ + quoniam OT. — ⁴¹ + hoc OT. — ⁴² templi OT. — ⁴³ quod (= quid) maius OT. — ⁴⁴ + illud Op. — ⁴⁵ om illud OT. — ⁴⁶ + dicitis OT. — ⁴⁷ super altare OT. — ⁴⁸ quod (= quid) grandius OT. — ⁴⁹ om illud OT. — ⁵⁰ Qui autem Tb. Quia qui Op. — ⁵¹ iuravit OT. — ⁵² + illud Tb. — ⁵³ iurat (Präs.) OT. — ⁵⁴ in illo OT. — ⁵⁵ iuravit OT. — ⁵⁶ iurat (Präs.) OT. — ⁵⁷ domicilium constituit (= habitat) OT. — ⁵⁸ iuravit OT. — ⁵⁹ + hypocritae Ad^c, OT. — ⁶⁰ decumam accipitis (recipitis decumam Op) menthae et anethi et cymini OT. — ⁶¹ gravius (= graviora) OT. — ⁶² fas est (fuit Op) operari: om vobis OT. — ⁶³ + hypocritae OT. — ⁶⁴ interiora vestra (om vestra Op) autem plena OT. —

- 26 pleni⁶⁴ sunt rapina et immunditia;¹ Pharisei caeci, emunda⁶⁵
 primum (= prius) interius (= interiora)⁶⁶ poculi illius⁶⁷, ut sit
 27 externum-quoque⁶⁸ eius⁶⁹ sanctum (= mundum).¹ Vae vobis,
 Scribae et Pharisei, quia comparabiles estis monumentis (= sepul-
 cris) politis⁷⁰, quae⁷¹ <illa> extra speciosa parent⁷¹, intrinsecus autem
 28 plena sunt ossibus mortuorum et omni immunditia;¹ sic-et vos
 extra paretis⁷² hominibus ieiunantes⁷², intrinsecus autem pleni estis
 29 dolo⁷³ et iniquitate.¹ Vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae,
 quia aedificatis vos⁷⁴ sepulcra illa⁷⁵ prophetarum et exornatis⁷⁶
 30 monumenta⁷⁷ illa⁷⁸ iustorum;¹ et dicitis:⁷⁹ si<-et>⁸⁰ fuissetis
 nos⁸¹ [in] diebus illis patrum nostrorum, non <-forte> participes⁸²
 31 fuissetis cum illis⁸² [in] sanguine illo prophetarum;¹ nunc⁸³
 vos<-dem> testimonio-estis vobismetipsis⁸³, quia progenies (pl. = nati)
 32 estis [eorum]⁸⁴ qui exstirpaverunt prophetas⁸⁴; et⁸⁵ vos-quoque
 33 implevistis mensuram patrum vestrorum.¹ Serpentes⁸⁶, progenies
 (pl. = genimina) viperarum, quomodo <num> effugietis iudicio
 34 gehennae?¹ propter hoc ecce⁸⁷ <trans>mittam⁸⁸ vobis prophetas⁸⁹
 et sapientes⁸⁹ [et]⁹⁰ Scribas⁹¹; [quosdam] ex illis exstirpabitis et
 crucifigietis, et [quosdam] ex illis plectetis⁹² in synagogis vestris⁹³,
 35 et persecuti-eritis⁹⁴ [de] civitate [ad = in] civitatem,¹ ut veniat⁹⁵
 super vos omnis sanguis iustus effusus super terram a sanguine Abel
 iusti us[que] ad sanguinem Zakhariae filii Barukhia⁹⁶, quem <illum>⁹⁷
 36 trucidavistis inter templum illud⁹⁸ et altare.¹ Profecto⁹⁹ loquor
 (= dico) vobis quia¹⁰⁰ perveniet hoc omne super generationem hanc;¹
 37 Iērusalem, Iērusalem, quae exstirpavisti prophetas et lapidasti
 apostolos¹⁰¹ tuos¹⁰², quoties volebam¹⁰³ congregare progenies
 (= natos) tuas¹⁰⁴, sicut gallina congregat¹⁰⁵ aviculas (= pullos gal-
 38 linaceos)¹⁰⁶ sub alas, et vos¹⁰⁷ non voluistis (= noluistis); ecce <illic>¹⁰⁸
 39 restat¹⁰⁹ vobis domus vestra vasta (= deserta)¹¹⁰; loquor (= dico)
 autem vobis: iam-non videbitis me abhinc doniq[ue] (= donec)
 [non]¹¹¹ dicatis: benedictus est veniens nomine Domini.

⁶⁵ emundate OT. — ⁶⁶ + illud OT. — ⁶⁷ om illius OT. — ⁶⁸ + illud Tb. —
⁶⁹ om eius Tb. — ⁷⁰ [calco] illinitis OT. — ⁷¹ quae extra (om extra Tb)
 parent coram hominibus speciosa OT. — ⁷² cogitamine hominibus iusti Tb + Op*;
 paretis coram hominibus iusti Op*. — ⁷³ hypocrisi OT. — ⁷⁴ om vos OT. —
⁷⁵ om illa OT. — ⁷⁶ adornatis OT. — ⁷⁷ commemoraciones Tb + Op*; monumenta
 Op*. — ⁷⁸ om illa OT. — ⁷⁹ loquimini Op. — ⁸⁰ si <-forte> OT. — ⁸¹ om nos OT.
 — ⁸² fuissetis cum illis participes OT. — ⁸³ quoniam hoc testamini sibimetipsis
 (= ἐαυτοῖς) OT. — ⁸⁴ necantes (necantes Op) prophetas OT. — ⁸⁵ + nunc OT.
 — ⁸⁶ + et OT. — ⁸⁷ + ego OT. — ⁸⁸ mittam OT. — ⁸⁹ prophetam, sapientem Op.
 — ⁹⁰ + et OT. — ⁹¹ + et OT. — ⁹² torquetis OT. — ⁹³ inter synagogas vestras
 (= in synagogis vestris) OT. — ⁹⁴ persequimini OT. — ⁹⁵ perveniat OT. —
⁹⁶ Barakhiae OT. — ⁹⁷ om illum OT. — ⁹⁸ om illud OT. — ⁹⁹ Amen OT. —
¹⁰⁰ om quia OT. — ¹⁰¹ missos OT. — ¹⁰² super te OT. — ¹⁰³ volui OT. — ¹⁰⁴ liberos
 (= filios) tuos OT. — ¹⁰⁵ congregat volucris (= ὄρνις) OT. — ¹⁰⁶ + suas OT. —
¹⁰⁷ om vos OT. — ¹⁰⁸ <en> OT. — ¹⁰⁹ relinquitis OT. — ¹¹⁰ domos vestras
 vastas (= desertas) OT. — ¹¹¹ + non Ad*; om OT.

24,1 Et prodivit (= exiit) Iesu[s] [e] templo¹ et abibat², et accesserunt illi (= ad illum) discipuli sui³ [ad]⁴ ostendendum ei operatum (pass.)
2 illud templi⁴.¹ Ille⁵ autem respondit et dixit illis: spectatisne⁶ hoc omne? profecto⁷ loquor (= dico) vobis: non restabit hic (adv.) lapis
3 super lapidem, qui⁸ non⁸ destruat¹. Cum⁹ sedit ille super montem illum¹⁰ Olivarum, accesserunt illi (= ad illum) discipuli seorsum et loquebantur [ei]: dic¹¹ nobis quodie (= quando) futurum¹² est¹² hoc, et quid signaculum erit¹³ tui¹⁴ adventus et perfectio (= consum-
4 matio) huius regionis (= mundi)?¹ Respondit Iesu[s] et dixit illis:
5 reputate¹⁵ ne quis¹⁶ decipiat vos;¹ quia multi venient (fut. II.)¹⁷ nomine meo et loquentur¹⁸: ego sum Khriste (= Christus), et
6 multos decipient.¹ Audietis autem adhuc²⁰ bella et vocem²¹ proelii²¹; cavete²² ne inflammemini²³, quia futurum est hoc omne²⁴,
7 perfectio²⁵ autem nondum erit²⁵; quia²⁶ surget generatio super generationem, et regnum super regnum²⁷, et erunt fames (pl.) et
8 exstirpationes²⁸ et motus (pl.) loca²⁹ [ad] loca²⁹; hoc autem³⁰ omne
9 erit³¹ initium dolorum³¹. Tunc tradent³² vos [in] tribulationem et eritis³³ odio-habiti ex (= ab) omnibus generationibus³⁴ propter
10 nomen meum;¹ et tunc decipientur³⁵ multi et invicem³⁶ excludent³⁷
11 et odio-habebunt invicem.¹ Et multi falsi-prophetae surgent et
12 decipient multos;¹ et propter multiplicationem³⁸ iniquitatis exarescet
13 caritas multorum;¹ qui autem pertulerit (= perseveraverit) perfecte
14 (= usque ad perfectionem = consummationem) ille³⁹ vivet.¹ Et praedicabitur evangelium hoc regnationis (= regni) [in] omni regione (= mundo) [ad = in] testimonium omnibus generationibus⁴⁰,
15 et tunc adhuc⁴¹ erit⁴² perfectio (= consummatio). Quando autem⁴³ videritis turpe⁴⁴ illud vastitatis⁴⁵, quod dictum est ex (= a) Daniel propheta⁴⁶ stans [in] loco illo⁴⁷ sancto, qui lectitabit (= leget)
16 animadvertat:¹ Tunc [qui] Iudaeae⁴⁸ fugiant⁴⁹ [ad = in] montem;¹
17 et qui super solaria (= tecta)⁵⁰ erunt⁵¹ ne descendant⁵² tollere

¹ e templo illo OT. — ² abiit Op. — ³ eius OT. — ⁴ et ostendebant illi (= ei) aedificatum (aedificatum illud: om illi Op) templi OT. — ⁵ Iesu[s] OT. — ⁶ spectatis sane OT. — ⁷ amēn OT. — ⁸ donec omne OT. — ⁹ Et ut (primum) OT. — ¹⁰ [in] monte illo OT. — ¹¹ nuntia OT. — ¹² erit OT. — ¹³ est signaculum OT. — ¹⁴ + illius OT. — ¹⁵ cavete OT. — ¹⁶ quidam (= τῶς) OT. — ¹⁷ venient (fut I.) OT. — ¹⁸ + quoniam OT. — ¹⁹ Et audietis OT. — ²⁰ om adhuc OT. — ²¹ rumores bellorum OT. — ²² videte et OT. — ²³ trematis (= turbemini) OT. — ²⁴ fas est hoc omne (om omne Tb) futurum OT. — ²⁵ sed nondum (non Op) est perfectio OT. — ²⁶ om quia OT. — ²⁷ regna super regna Tb. — ²⁸ pestilentiae OT. — ²⁹ [ad = per] loca OT. — ³⁰ quia hoc OT. — ³¹ initium dolorum est OT. — ³² + Pluralinfix (genauer!) OT. — ³³ + vos OT. — ³⁴ gentibus OT. — ³⁵ scandalizabuntur OT. — ³⁶ in invicem OT. — ³⁷ edent (= tradent) OT. — ³⁸ multiplicatione OT. — ³⁹ ille perfecte OT. — ⁴⁰ gentibus OT. — ⁴¹ om adhuc OT. — ⁴² perveniet OT. — ⁴³ om autem OT. — ⁴⁴ despicibile OT. — ⁴⁵ vastationis OT. — ⁴⁶ dictum per Daniel[em] prophetam OT. — ⁴⁷ om illo OT. — ⁴⁸ qui [in] Iudaea erit (erunt Op) OT. — ⁴⁹ fugiat Tb; fugite Op. — ⁵⁰ [in] solario OT. — ⁵¹ om erunt Tb; erit Op. — ⁵² descendat OT. —

18 quoddam (= aliquid) e domo sua;¹ et qui [in] campo foras (= foris) erit, ne retro<usque>⁵³ se-vertat retroverso⁵⁴ tollere vestem suam.¹
 19 Vae autem ventr[osis]-factis (= gravidis) illis⁵⁵ et lactantibus⁵⁶ in
 20 illis diebus;¹ orate autem⁵⁷ ut non sit fuga vestra [in] hieme⁵⁸ neque⁵⁹
 21 [in] sabbato;¹ quia erit tunc tribulatio magna, quae non facta est⁶⁰
 ab initio regionis (= mundi) [usque] ad hic (= usque modo)⁶¹ nec
 22 amplius erit⁶².¹ Et si<-et> non (= nisi)⁶³ abbreviati-fuissent dies
 illi, non-<forte> effugisset omne carnale (= omnis caro); propter
 23 autem electos⁶⁴ abbreviabuntur⁶⁵ dies illi.¹ Tunc si⁶⁶ quidam
 (= quis) dixerit vobis: ecce <en>⁶⁷ est Khriste (= Christus) aut⁶⁸
 24 [il]lic⁶⁹ ne credatis.¹ Quia surgent⁷⁰ falsi-prophetae et dabunt⁷¹
 signacula magna et signa, ut-et⁷² decipiant si<-forte> praevaluerint
 25/26 (= potuerint) electos-quoque⁷²; ecce <en> praedixi vobis.¹ Si
 <-igitur> dixerint vobis: ecce⁷³ [in] deserto est, ne exeatis; ecce <en>
 27 in thesauris est, ne credatis;¹ quia sicut fulgur cum effulgit (It.)⁷⁴
 [in]⁷⁵ solis orientibus (= oriente) et splendet (praes. consuet.)⁷⁵
 [usque] ad⁷⁶ occidentem, isto-modo (= sic) erit adventus Filii
 28 hominis;¹ quia ubi<quoque> (= ubicumque) corruerit cadaver⁷⁷,
 29 ibi-quoque congregabuntur aquilae.¹ Confestim⁷⁸ post tribulationem
 illam illorum dierum sol obtenebrabitur et luna non e<xtra>det⁷⁹
 lumen suum, et stellae decident⁸⁰[e] caelo<-supra>, et potentiae
 30 (= virtutes) conquassabuntur (= commovebuntur).¹ Et tunc apparebit
 signum⁸¹ illud⁸¹ Filii hominis [in] caelo<-supra>⁸², et⁸³ plangent
 [eum]⁸⁴ omnes generationes⁸⁵ terrae, et videbunt Filium hominis
 31 venientem super⁸⁶ nubibus caeli potentiā et gloria magnā⁸⁷; et
 emittet angelos suos fistulā⁸⁸ magnā, et congregabit electos suos⁸⁹
 ex (= a) quattuor ventis a margine caelorum⁹⁰ [usque] ad⁹¹ marginem
 32 eorum⁹².¹ Ex (= a) ficu autem agnoscite⁹³ parabolam hanc⁹⁴,
 quia⁹⁵ quando rami eius tenerescunt (It.) et folium (= folia)⁹⁶
 33 propullulat (= propullulant)⁹⁷, scietis quia prope est ver⁹⁸.¹ Sic-et

⁵³ retro OT. — ⁵⁴ om retroverso Op; rursum Tb. — ⁵⁵ praegnantibus: om illis OT. — ⁵⁶ [iis] qui lactabunt OT. — ⁵⁷ sed orate OT. — ⁵⁸ in hieme OT. — ⁵⁹ vel OT. — ⁶⁰ fuit OT. — ⁶¹ usque ad hic (= usque modo) OT. — ⁶² futura est OT. — ⁶³ si<-forte> non (= nisi) OT. — ⁶⁴ + illos OT. — ⁶⁵ abbreviantur OT. — ⁶⁶ si<-igitur> OT. — ⁶⁷ hic (adv.) OT. — ⁶⁸ vel <si> Tb; vel Op. — ⁶⁹ illic OT. — ⁷⁰ + pseudo-christi et OT. — ⁷¹ facient OT. — ⁷² <sic>ut [usque] ad decipiendum si<-forte> ut (om ut Tb) praevaluissent (= potuissent) electosquoque (om quoque Op) illos (illos-quoque Op) OT. — ⁷³ om ecce OT. — ⁷⁴ prodit (It.) Tb. — ⁷⁵ [a] solis oriente et paret (praes. consuet.) OT. — ⁷⁶ usque ad OT. — ⁷⁷ cadaver erit OT. — ⁷⁸ statim autem (om autem Sin) Sin OT. — ⁷⁹ <commo> dabit OT. — ⁸⁰ de<super>cadent Tb. — ⁸¹ signum Sin, signaculum OT: om illud Sin OT. — ⁸² in caelis Sin OT. — ⁸³ + tunc Sin OT. — ⁸⁴ om eum Sin OT. — ⁸⁵ tribus Sin OT. — ⁸⁶ cum Sin Op. — ⁸⁷ multa OT. — ⁸⁸ tuba OT. — ⁸⁹ eius Sin. — ⁹⁰ terrae Tb; caeli Sin. — ⁹¹ usque ad Sin OT. — ⁹² eius Sin. — ⁹³ discite Sin OT. — ⁹⁴ om hanc OT. — ⁹⁵ sicut <id> Sin OT. — ⁹⁶ folia Op. — ⁹⁷ prodit (= prodeunt) Sin OT. — ⁹⁸ aestas Sin OT. —

vos quando⁹⁹ videbitis hoc omne, scietis quia prope est super ianuas;¹
 34 profecto¹⁰⁰ loquor (= dico) vobis¹⁰¹, non praeteribit generatio haec
 35 donec¹⁰² hoc omne erit¹⁰³.¹ Caeli¹⁰⁴ et terra praeteribunt, verba
 36 autem mea nequaquam (= numquam)¹⁰⁵ praeteribunt;¹ diem¹⁰⁶
 autem illum et tempus nemo scit¹⁰⁷, nec angeli in caelis¹⁰⁸ nec
 37 Filius¹⁰⁹ nisi Pater solum¹¹⁰ unicus¹¹⁰.¹ Sicut <id> dies Noetis
 38 (= Noe)¹¹¹, sic erit adventus ille¹¹² Filii hominis;¹ quia¹¹³ sicut¹¹⁴
 fuerunt [in] diebus illis diluvio anterioribus¹¹⁵; manducabant et
 bibebant, nubebant et nuptum-dabant us[que]-ibi- (= illuc) ad-
 39 diem¹¹⁶ quo¹¹⁷ intravit Nove [ad = in] arcam;¹ et non sciebant¹¹⁸
 donec <per>venit diluvium¹¹⁹ illud et asportavit omnes¹²⁰. Sic¹²¹
 40 erit adventus ille¹²¹ Filii hominis.¹ Tunc duo erunt in agro¹²²;
 41 unum abducent¹²³ et unum relinquent¹²³;¹ duae molent farinas¹²⁴;
 42 unam abducent¹²³ et unam relinquent¹²³.¹ Vigiles estote¹²⁵ quia
 43 non scitis¹²⁶ quo die Dominus ille¹²⁷ vester veniet;¹ illud¹²⁸ scitote¹²⁸
 quia¹²⁹ si<-forte>¹²⁹ sciret pater-familias¹³⁰ quo tempore (= qua
 hora) fur veniret¹³¹, non<-forte>¹³² dominaretur (= permetteret)¹³³
 44 perfodi domum¹³⁴ suam¹³⁴.¹ Propter hoc vos-quoque parati estote¹³⁵
 quia quo¹³⁶ non cogitatis tempore (= qua ... hora) Filius hominis
 45 veniet.¹ Quis <num> igitur¹³⁷ est fidelis ille servus et prudens¹³⁸,
 quem statuit (= constituit)¹³⁹ Dominus¹⁴⁰ super aulam suam¹⁴¹
 46 [ad] tradendum (= dandum) salarium¹⁴² illis [in] tempore¹⁴².¹ Beatus
 erit¹⁴³ servus ille ad-quem veniet dominus eius¹⁴⁴ et inveniet illum¹⁴⁵
 47 hoc-modo (= sic) operatorem (= facientem)¹⁴⁶;¹ profecto¹⁴⁷ loquor
 (= dico) vobis quia super omne¹⁴⁸ statuet (= constituet) illum.¹
 48 Si<-igitur> dixerit improbus¹⁴⁹ ille servus intra cor suum¹⁵⁰:
 49 morabitur¹⁵¹ Dominus meus venire;¹ et coeperit plectere servos

⁹⁹ ubi (primum) = quando OT. — ¹⁰⁰ amen Sin OT. — ¹⁰¹ + quia Sin. —
¹⁰² doniq[ue] non Sin. — ¹⁰³ fiet OT. — ¹⁰⁴ caelum Sin. — ¹⁰⁵ non Sin OT. —
¹⁰⁶ propter (= de) diem OT. — ¹⁰⁷ novit OT. — ¹⁰⁸ caeli OT. — ¹⁰⁹ om nec Filius
 Op. — ¹¹⁰ solus OT. — ¹¹¹ sicut <id> [in] diebus illis Novetis (= Noe) OT. — ¹¹² om
 ille OT. — ¹¹³ om quia OT. — ¹¹⁴ sicut <id> OT. — ¹¹⁵ prioribus aquae diluvio OT. —
¹¹⁶ [usque] -ad-ibi(= illuc)-diem OT. — ¹¹⁷ donec OT. — ¹¹⁸ noverant OT. —
¹¹⁹ aquae diluvium OT. — ¹²⁰ abstulit omne(m) OT. — ¹²¹ isto-modo (= sic)
 erit adventus: om ille OT. — ¹²² [in] campo foras (= foris) OT. — ¹²³ [secum]
 rapiet ... relinquet OT. — ¹²⁴ farinam Tb. — ¹²⁵ Vigilate igitur OT. — ¹²⁶ no-
 vistis OT. — ¹²⁷ om ille OT. — ¹²⁸ hoc<-forte> autem noveritis (= sciatis) OT. —
¹²⁹ si<-forte> OT. — ¹³⁰ domus dominus(= οἰκοδεσπότης) OT. — ¹³¹ veniensdu
 est (= venturus esset) vigilaret <-forte> et OT. — ¹³² non OT. — ¹³³ [re]linqueret
 (= sineret) OT. — ¹³⁴ latus domus suae OT. — ¹³⁵ estote praeparati OT. —
¹³⁶ quo tempore (= qua hora) OT. — ¹³⁷ om igitur OT. — ¹³⁸ sapiens OT. —
¹³⁹ statuet(= constituet) OT. — ¹⁴⁰ + suus OT. — ¹⁴¹ ministros (servos Op)
 suos OT. — ¹⁴² escam eorum [in] tempore suo OT. — ¹⁴³ est OT. — ¹⁴⁴ suus
 Tb. — ¹⁴⁵ om illum Tb: illos Op. — ¹⁴⁶ operatores (= facientes) Op. — ¹⁴⁷ amen
 OT. — ¹⁴⁸ super omnes possessiones suas (eius Op) OT. — ¹⁴⁹ malus Op. —
¹⁵⁰ [in] corde suo OT. — ¹⁵¹ moratur (It.) OT. —

- 50 proximos illos suos¹⁵², manducabit¹⁵³ et bibit cum ebriosis:¹ Veniet Dominus ille illius servi¹⁵⁴ [in] die qua non exspectabit¹⁵⁵, et tempore
51 quo (= hora qua) non sciet;¹ et¹⁵⁶ concidet illum et portionem eius cum hypocritis collocabit (= ponet)¹⁵⁷. Ibi erit fletus et stridor dentium.

- 25,1** Tunc assimilabitur regnatio (= regnum) caelorum decem virginibus, quae assumpserunt¹ lucernas earum² et prodierunt (= exierunt)³
2 [ad] ob(viam-)viandum³ sponso et sponsae⁴.¹ Quinque autem illae⁵
3 ex illis fuerunt stolidae (= fatuae)⁶ et quinque sapientes⁶;¹ stolidae⁷ illae cum [as]sumpserunt⁷ lucernas earum, non⁸ [ac]ceperunt⁹ cum
4 illis (= secum) oleum;¹ sapientes autem illae acceperunt cum illis
5 (= secum) oleum oleariis earum¹⁰ cum lucernis earum;¹ et¹¹ ut morabatur sponsus ille¹¹, dormitaverunt omnes et obdormiverunt.¹
6 In-media¹² nocte tantum vox¹³ fuit¹⁴: ecce <en> sponsus¹⁵, prodite
7 (= exite)¹⁶ et [ob]viate¹⁷ illi (= ei)¹⁸.¹ Tunc surrexerunt omnes
8 illae virgines et instruxerunt lucernas illas¹⁹ earum;¹ stolidae autem illae loquebantur (= dicebant) sapientibus illis: date nobis-quoque²⁰ oleum²¹ olei²² istius vestri²², quia lucernae nostrae exstinguuntur
9 [nobis]²³.¹ Responderunt sapientes illae et dixerunt [eis]: ne forte non erit nobis et vobis²⁴, ite²⁵ ad-venditores²⁵ et emite vobis²⁶.¹
10 Cum ibant²⁷ illae emere, venit sponsus ille, et paratae²⁸ illae intraverunt cum illo²⁹ [in = ad] nuptias illas, et <prae>clusa-est ianua.¹
11 Postremo³⁰ venerunt aliae³¹ illae virgines et loquebantur³²: Domine,
12 Domine, patefac nobis³³; ille autem³⁴ respondit et dixit [eis]³⁵:
13 profecto³⁶ loquor (= dico) vobis[:] non novi vos.¹ Nunc³⁷ vigiles
14 estote³⁸, quia non scitis³⁹ diem illum nec tempus (= horam).¹ Sicut⁴⁰ homo adhuc (= quidem) in-animo-habet [ad = in] via(m) ambulare, advocavit suos servos⁴⁰, et tradidit (= dedit) fructum suum⁴¹;¹

¹⁵² [illos] qui cum illo [sunt] servos OT. — ¹⁵³ et manducabit Op. — ¹⁵⁴ servi illius OT. — ¹⁵⁵ cogitabit Op. — ¹⁵⁶ + ex duobus (= in duo): διχοτομήσει OT. — ¹⁵⁷ collocabit (= ponet) cum hypocritis OT.

¹ <sibi> accenderunt Tb; [as]sumpserunt Op. — ² suas OT. — ³ exierunt [ad] [ob]viandum OT. — ⁴ om et sponsae Op (+ Ad^c?). — ⁵ om illae Op. — ⁶ sapientes et quinque stolidae (= fatuae) Op. — ⁷ sumpserunt (assumpserunt Op) stolidae illae OT. — ⁸ et non OT. — ⁹ acceperunt OT. — ¹⁰ [in] vasis earum OT. — ¹¹ [in] retardando illo sponsi OT. — ¹² + autem Op. — ¹³ clamor OT. — ¹⁴ + quoniam OT. — ¹⁵ + redit OT. — ¹⁶ surgite OT. — ¹⁷ [ob]viabimus OT. — ¹⁸ [ad] eum Op. — ¹⁹ om illas OT. — ²⁰ om quoque OT. — ²¹ om oleum OT. — ²² ex oleo vestro OT. — ²³ om nobis OT. — ²⁴ + sed plus (= potius) adhuc (om adhuc Tb) OT. — ²⁵ abite [ad = in] forum OT. — ²⁶ vobismetipsis OT. — ²⁷ Et (ut) primum abierunt OT. — ²⁸ praeparatae OT. — ²⁹ cum sponso OT. — ³⁰ post illas Tb; huic deinde (!) Op. — ³¹ aliae-quoque OT. — ³² + [eis] OT. — ³³ nobis-quoque OT. — ³⁴ om ille autem Tb. — ³⁵ + illis OT. — ³⁶ amēn OT. — ³⁷ om nunc OT. — ³⁸ vigi late igitur vos-quoque OT. — ³⁹ novistis OT. — ⁴⁰ sicut <id> quando abit homo [in] via(m), et accit (= vocat) servos suos OT. — ⁴¹ tradit (It.) illis possessiones suas OT. —

15 et alicui tradidit quinque talenta, et⁴² alicui duo⁴³, et alicui unum, cuicumque (= unicuique)⁴⁴ similiter suae potentiae⁴⁵ (= secundum suam virtutem) et⁴⁶ abiit.¹ Confestim⁴⁷ abiit⁴⁸ qui⁴⁹ quinque talenta accepit, operabatur illa (= in illis)⁵⁰ et adiecit (= lucratus est) alia⁵¹ quinque; sic-et⁵² qui⁵³ duo accepit, adiecit (= lucratus est) alia⁵⁴ duo.¹ Qui autem unum illud accepit, abiit et effodit⁵⁴ terram⁵⁵, et occultavit⁵⁶ argentum illud domini⁵⁷ sui.¹ Post multum⁵⁸ tempus venit dominus⁵⁹ illorum servorum, et fecit verbum (= rationem)⁶⁰ cum illis⁶¹; et venit⁶² qui quinque talenta acceperat⁶³, attulit illi (= ei)⁶⁴ alia⁶⁵ quinque talenta et dixit [ei]: domine, quinque talenta <commo>dedisti mihi, ecce <en>⁶⁶ alia⁶⁷ quinque talenta adieci (= lucratus sum).¹ Dixit illi dominus eius⁶⁸: bone serve, formose et fidelis, super paucum fidelis factus-es⁶⁹, super multum statuam (= constituam) te: intra [in] gaudium domini tui.¹ Praestitit⁷⁰ qui <ille> duo talenta acceperat et dixit [ei]: domine, duo talenta <commo>dedisti [mihi]⁷¹, ecce duo alia⁷² talenta⁷³ adieci (= lucratus sum).¹ Dixit illi dominus eius⁷⁴: bone serve formose et fidelis, super paucum fidelis factus-es tu⁷⁵, super multum statuam (= constituam) te: intra [in] gaudium domini tui.¹ Constitit⁷⁶ qui unum talentum acceperat et dixit⁷⁷: domine, sciebam quia durus homo es tu; metis ubi non seminas⁷⁸ et congregas quod⁷⁹ non dispersisti;¹ et⁸⁰ timui: ivi⁸¹ et sepelivi talentum illud tuum [in] terra(m); ecce⁸² tecum est tuum⁸³.¹ Respondit dominus eius et dixit illi: improbe serve et piger, sciebas quia meto ubi non dissemino et congrego ubi non dispersi.¹ Dignum-erat [tibi] (= oportuit te) argentum illud meum tradere negotiatoribus⁸⁴, et veni<-forte> (= venissem) ego⁸⁵ et recepi <-forte> (= recepissem)⁸⁶ meum illud⁸⁷ una-cum usura.¹ Nunc⁸⁸ recipite (= tollite) illi (= ab eo)⁸⁹ talentum illud⁹⁰ et tradite (= date) [ei]⁹¹ cui-sunt decem talenta;¹ quia omni cui-erit (= omnis qui habebit) tradetur (= dabitur) et <ad>-

⁴² om et Tb. — ⁴³ + talenta Tb. — ⁴⁴ unicuique OT. — ⁴⁵ potentiae suae OT. — ⁴⁶ + statim Op. — ⁴⁷ statim Tb; om Op. — ⁴⁸ + autem Op. — ⁴⁹ + <ille> OT. — ⁵⁰ operatus-est super illa OT. — ⁵¹ + adhuc OT. — ⁵² sic <-dem> OT. — ⁵³ + <ille> Tb. — ⁵⁴ fodit OT. — ⁵⁵ om terram OT. — ⁵⁶ sepelivit [in] terra(m) OT. — ⁵⁷ + illius Tb. — ⁵⁸ + illud Tb. — ⁵⁹ + ille OT. — ⁶⁰ verbum fecit (om fecit Tb) OT. — ⁶¹ + servis OT. — ⁶² constitit (praestitit Tb) qui <ille> OT. — ⁶³ accepit OT. — ⁶⁴ + adhuc (= quidem) Tb. — ⁶⁵ + adhuc (= quidem) Op. — ⁶⁶ om en Tb. — ⁶⁷ + adhuc Op. — ⁶⁸ suus Op. — ⁶⁹ + et Op. — ⁷⁰ venit OT. — ⁷¹ + mihi OT. — ⁷² alia duo Op. — ⁷³ adhuc talenta Tb. — ⁷⁴ suus Op. — ⁷⁵ om tu OT. — ⁷⁶ venit ille-quoque OT. — ⁷⁷ + illi (= ei) Tb, + [ei] Op. — ⁷⁸ disseminas OT. — ⁷⁹ ubi OT. — ⁸⁰ om et OT. — ⁸¹ et (om Op) abii OT. — ⁸² + <en> OT. — ⁸³ tuum tecum est OT. — ⁸⁴ Fas fuit collocare (= ponere) tibi (tibi collocare Op) argentum illud (om illud Op) meum [in] foro OT. — ⁸⁵ om ego OT. — ⁸⁶ recepi (= recepissem) OT. — ⁸⁷ illud meum Op; om illud Tb. — ⁸⁸ om nunc OT. — ⁸⁹ isti (= ab isto) Tb; ex (= ab) isto Op. — ⁹⁰ istud OT. — ⁹¹ + illi (= ei) OT. —

abundabit; <ei> autem⁹² cui-non erit (= qui autem non habebit),
et quod adhuc<id> [ei-] erit (= habebit) accipietur <-dem = etiam>⁹³
30 (= auferetur) ab illo.¹ Et servum illum inanem (= inutilem)⁹⁴
depellite [in] tenebras (sg.) illas exteriores; ibi erit fletus et stridor
31 dentium.¹ Quando veniet Filius hominis gloriā (= in gloria) sua et
omnes angeli⁹⁵ cum illo, tunc [as]sedebit super thronos⁹⁶ gloriae
32 eius⁹⁷; et congregabit⁹⁸ coram illo (= eo) omnes generationes, et
separabit illas [ab] invicem sicut⁹⁹ pastor <adhuc>¹⁰⁰ separat oves
33 ex (= ab) haedis; et statuet oves illas¹⁰¹ [a] dextera (dextris) eius,
34 haedos autem¹⁰² [a] sinistra (sinistris).¹ Tunc dicet [eis] rex ille
de (= a)¹⁰³ dextera illis eius¹⁰⁴: venite, benedicti patris mei, et
hereditate (imp.) [eam] quae <illa>¹⁰⁵ praeparata est¹⁰⁶ propter vos
35 regnationem (= regnum) a creatione¹⁰⁷ regionis (= mundi); quia
esuriebam [et] dedistis mihi manducabile; sitiebam et potastis me;
36 alienus fui et excepistis me; nudus fui et convestistis me. Aegrotus
37 fui et visitastis me; [in] carcere fui et venistis [ad] me.¹ Tunc
respondebunt illi (= ei) iusti illi et dicent [ei]: Domine, quodie
(= quando) vidimus te esurientem et <ex>aluimus te, aut sitientem
38 et potavimus te; aut¹⁰⁹ quodie (= quando) vidimus te alienum et
39 excepimus te, aut nudum et convestivimus [te]¹¹⁰; quodie (= quando)
ubi¹¹¹ vidimus [te]¹¹² aegrotum¹¹³, aut in¹¹⁴ carcere et venimus [ad]
40 te? Respondebit¹¹⁵ rex ille et dicet illis: profecto¹¹⁶ loquor (= dico)
vobis quantacumque¹¹⁷ fecistis uni illi ex fratribus meis paucis
41 (= pusillis)¹¹⁷ mihi fecistis.¹ Tunc dicet de (= a) sinistra-quoque¹¹⁸
illis: apage[te] (= discedite)¹¹⁹ ex (= a) me maledicti, [in] ignem
illum aeternum, qui praeparatus est [propter]¹²⁰ diabolum et mini-
42 stros eius; quia esuriebam et non dedistis mihi manducabile;
43 sitiebam et non potastis me; alienus fui et non excepistis [me]¹²¹;
nudus fui et non convestistis me; aegrotus¹²² fui et in¹²³ carcere
44 fui¹²³ et non venistis¹²⁴. Tunc respondebunt illi-quoque et dicent
[eis]: Domine, quodie (= quando) vidimus te esurientem aut sitien-
tem¹²⁵ aut alienum¹²⁶ aut nudum¹²⁷ aut aegrotum¹²⁸ aut in¹²⁹
45 carcere, et non ministravimus tibi? Respondebit illis et dicet

⁹² et <ei> OT. — ⁹³ recipietur (= auferetur) OT. — ⁹⁴ inanem (= inutilem) istum servum Op. — ⁹⁵ + eius Op. — ⁹⁶ [in] thronis OT. — ⁹⁷ suae OT. — ⁹⁸ congregabuntur OT. — ⁹⁹ + <id> OT. — ¹⁰⁰ cum OT. — ¹⁰¹ om illas OT. — ¹⁰² et haedos OT. — ¹⁰³ om de: [a] dextera (blosser Ablativ) OT. — ¹⁰⁴ om eius Op. — ¹⁰⁵ om quod <illud> OT. — ¹⁰⁶ om est OT. — ¹⁰⁷ ab initio OT. — ¹⁰⁸ + et Ad^c, OT. — ¹⁰⁹ om aut OT. — ¹¹⁰ + te OT. — ¹¹¹ om ubi OT. — ¹¹² + te OT. — ¹¹³ infirmum OT. — ¹¹⁴ [in] OT. — ¹¹⁵ Et respondebit OT. — ¹¹⁶ amen OT. — ¹¹⁷ super quantum (= ἐφ' ὅσον!) fecistis uni huic (his Op) ex paucis (= pusillis) fratribus meis illud (om illud Tb) OT. — ¹¹⁸ om de ... quoque: [a] OT. — ¹¹⁹ abite OT. — ¹²⁰ + propter OT. — ¹²¹ + me OT. — ¹²² infirmus OT. — ¹²³ [in] carcere: om fui OT. — ¹²⁴ + [ad] me OT. — ¹²⁵ om aut sitientem Op. — ¹²⁶ [in] alienitate OT. — ¹²⁷ [in] nuditate OT. — ¹²⁸ [in] languore (= infirmitate) OT. — ¹²⁹ [in] OT. —

[eis]¹³⁰: profecto¹³¹ loquor (= dico) vobis, ubi¹³² non fecistis uni
 46 ex his paucis (= pusillis) nec mihi fecistis^{132.1}. Et ibunt¹³³ hi [in]
 tormentationem (= tormentum) aeternum, iusti autem [in] vitam
 aeternam.

Nachträge und Anmerkungen

Die Anmerkungen zu Kapitel 17 und 18 sind bereits im vorhergehenden (38.) Bande 39–40 abgedruckt. Hier folgen solche zu Kapitel 19–25 nebst einigen Nachträgen:

- 7,4 Nach genauer Durchsicht der Chanmetifragmente 844 und 999 sind die Anmerkungen 19 und 20 zum Adyshtext: trabs [tibi] <sita> est¹⁹ [in] oculo tuo²⁰ jetzt so zu fassen: ¹⁹ om tibi <sita> est OT. — ²⁰ intra oculum (= in oculo) 844; in oculo tuo 999, OT; + [tibi] <sita> est 844, 999.
- 13,32 Liest man bei Ad mit Blake ვდ (quoniam) emendiert in ვიდრემდე (ita-ut), so hat man eine (sekundäre) ungeorgisch-genaue Nachübersetzung von ὥστε ἐλθεῖν »bis zum Kommen-auch...« Tb liest aber echtgeorgisch ვითარმედ მოვიდოან (quoniam veniunt) und hat damit die ältere Textform. Sollte etwa bei einer Überarbeitung des Adyshtextes (vielleicht noch vor Niederschrift der Adysh-Hs!) nach der griech. Version die gräzisierungende Infinitivkonstruktion angebracht, aber versehentlich das ältere ვითარმედ, aus einer Fassung wie bei Tb stammend, stehengelieben sein?
- 19,9 moechatur | moechabitur: იმრუშობს ist (II.) Futur; erst am Versende steht bei Ad იმრუშებდს (moechatur), bei OT dagegen იმრუშობს (moechabitur); vgl. Benešević Sp. 106.
- 19,12 Anm. 14 lies: eunuchi fuerunt.
- 19,14 pueros illos | pueros istos: ეგე!
- 19,16 magister, eleemosynae | magister boni-operator: Mt 6,1 wird eleemosyna (ἐλεημοσύνη) mit ქველის საქმე (boni-opus = bonum operari »Gut-tun«) wiedergegeben. Hier steht aber das nomen agens »Gut-tuer« (ქველის მოქმედი); der Prädikativ (= Vokativ) bei magister wie bei operator deutet doch an, daß sie zusammengehören (vgl. Zeichensetzung!). Anm. 7 ist irreführend: Bei OT wird nicht zwischen magister und eleemosynae (bei Blake) ein bone eingeschoben, sondern beide lesen einfach: magister formose (= bone).
- 19,17 de eleemosyna | propter boni-operationem: ქველის მოქმედებად ist wieder nicht das gleiche Wort wie Mt 6,1, gibt also auch eleemosyna nicht wieder.
- 19,17 una est eleemosyna | unus est boni-operator (nomen agens!).
- 19,21 bona tua | possessionem tuam: მონაგები ist Singular!
- 20,1 domino domus | patrifamilias: მამა-სახლისი (wörtlich: pater domesticus) ist wie Mt 10,25 paterfamilias (so auch Tschubinow S. 268); dagegen ist die Lesart von OT domūs dominus wörtliche Übertragung von οἰκοδεσπότης.
- 20,2 stateram (sic!) | staterem, ebenso V. 9, 10, 13.
- 20,12 Anm. 17 manserunt | tardaverunt: და-ყოფად 2 hat nur im Passiv die Bedeutung »bleiben« (z. B. Mt 9,20 Op, auch bei Blake: Anm. 2); hier steht aber დაყვებს (aor. act. 3. pl.).

¹³⁰ Tunc respondebit ille et dicet illis OT. — ¹³¹ amēn OT. — ¹³² super quantum (om super Op) non fecistis uni e paucis (= pusillis) illud (om illud Op) mihi non fecistis OT. — ¹³³ abibunt OT.

- 20,15 Anm. 7 (die Zahl gehört hinter si statt davor) aliqua | dum: ვირგმე bedeutet wie ვირგე und ვირგმდე »solange als«. Was soll hier »aliqua«?
- 20,15 nego | უ-ს[ოლ] ვარ (...sum): Der Text ist offenbar verderbt; ein »negare« = უვარის-ყოფა 2 kann man unmöglich daraus lesen: nego = უვარის ვყოფ! Sicher ist nur ვარ »ich bin«, rätselhaft bleibt das vorausgehende und in der Hs schwer lesbare უნ.
- 20,16 Anm. 10 ist zu ergänzen: pauci autem] et pauci.
- 20,19 dabunt | tradent: მი-ცემა ist das gleiche Verb wie im vorhergehenden Vers, nämlich »tradere«.
- 20,20 Anm. 16 accessit ad eum ist zu verbessern in: accessit ad Iesum.
- 20,22 calicem | poculum: Mt 10,24 gibt Blake dasselbe Wort სასუმელი mit »poculum« wieder, obgleich dort auch die Vulgata »calix« liest.
- 20,23 quibus | propter quos: Hat Blake თვს (propter) übersehen? Es fehlt nur bei OT.
- 20,26 Anm. 1 inter vos] super vos (nicht e vobis wie in Anm. 5)!
- 20,31 tacerent | conticesceret: დადუმნეს ist fut. II. 3. sg.; dem entspricht ja auch V 32 der Singular tibi bei Ad.
- 20,32 vultis...tibi | vultis (vis)...tibi: გნებას hat ein für den Singular wie für den Plural geltendes Dativpräfix der 2. Person; da ein sonst fast immer übliches Komplement in Form des absoluten Personalpronomens fehlt, sind beide Übertragungen möglich: dir (euch) ist erwünscht = vis oder vultis.
- 20,33 Anm. 2: der Zusatz illi autem hat nur Op (vgl. georg. Anm. 1).
- 20,34 შე-ეწყალნეს იესუს (commisertus-est Iesus [eorum]) ist eine typisch georgische Wendung: »sie haben Barmherzigkeit erlangt (bei) Jesus (dat.) = »Jesus hat sich ihrer erbarmt.«
- 21,4icens | dictum: თქმული ist passives Partizip!
- 21,8 sternebant | repandebat (= sternebat): დაჰფენდა ist impf. 3. sg.
- 21,12 Anm. 2 emit | emebat: იყიდდა ist Imperfekt!
- 21,12 seminis-vendorum: ოვსლის მოფარულთა ist bei Ad (ebenso Jo 2,15) eine Fehlübersetzung des armenischen հասարակաճարաց »Bankier«, wobei հաս separat gelesen und in der Nebenbedeutung »Same«, »Korn« übertragen wurde. An der Parallelstelle Mk 11,15 ist Ad bereits überarbeitet und liest mit OT მეკერამეთა »nummulariorum«.
- 21,12 vendiderunt | emebant (= vendebant): სყიდვამ bedeutet sowohl »kaufen« wie »verkaufen«. Eindeutig sind nur die Komposita მო-სყიდვამ »emere« und გან-სყიდვამ »vendere«. Es steht kein Aorist, sondern das Imperfekt.
- 21,15 Anm. 8 mirabilia | signacula (= signa): Wenn Blake im Adyshtext საკვრველებანი richtig mit »mirabilia« überträgt, darf er in der Anm. 8 die OT-Lesart სასწაულნი »(Wunder-)Zeichen« nicht ebenso übersetzen.
- 21,19 tantum | solum: Das gleiche ხოლო übersetzt Blake V. 21 zutreffender mit »solum«.
- 21,27 Facio | operor: Blake ist wieder inkonsequent, wenn er hier ქმნამ wie sonst ყოფამ 2 mit »facere«, V 28 aber das gleiche ქმნამ mit »operari« (იქმორე operare) überträgt.
- 21,28 vade | i: V. 29 setzt Blake selbst für das Futur des gleichen Verbs »ibo«.
- 21,31 praecedent | praecedunt; Anm. 14 praecedunt | praecedent: offensichtlich ist beides miteinander vertauscht.
- 21,41 reddunt | tradent (= reddent): მიხცოდინ (nicht მიხცემოდინ) bei Ad ist Futur des Permansivs (Iterativs), მიხცენ bei OT (Anm. 6: reddent | <commo>dabunt) sog. II. Futur.

- 22,3 Anm. 6 post nuptias add. illas ist zutreffend; zum georg. Text fehlt aber die entsprechende Anm. add. მას (OT).
- 22,4 Anm. 9 ... mactantur | mactata sunt: დაკლულ (part. pass.) არიან (»sind geschlachtet«) kann nicht durch das Präsens wiedergegeben werden.
- 22,4 Anm. 10 illas ist nur Lesart von Tb (vgl. georg. Anm. 18).
- 22,5 Anm. 12 agrum suum bringt vielmehr Op, nicht Tb!
- 22,8 Anm. 3 ist überflüssig: illi steht im Adysh- wie im OT-Text.
- 22,9 quemcumque | quantumque: Weshalb gibt Blake das gleiche Wort რავედნიცა hier mit »quemcumque« und gleich im folgenden Vers genauer mit »quantumque« wieder?
- 22,14 Hinter pauci fehlt der Hinweis auf Anm. 1; Anm. 2 ist bei sunt anzubringen.
- 22,15 Anm. 4 laqueam(!) lies: laqueum.
- 22,17 licetne, Anm. 12 fasne | licet bzw. fas est: Weder წეს არს (licet) Ad noch ჯერ არს (fas est) OT haben ein interrogatives Affix -ა (-ne).
- 22,17 censusum | tributum: Mt 17,25 hatte Blake dasselbe Wort ხარკი mit »tributum« und ზუგერი mit »censusum« übersetzt!
- 22,24 suscitant: Blake müßte entsprechend der georg. Anm. 19 unbedingt in einer Note hinzufügen, daß Op den Singular »suscitet« bringt.
- 22,25 Anm. 2 relinquit | restavit: და-უშთა Op (და-შთა Tb) ist Aorist (nicht Präsens!) des intransitiven Verbs და-შთამა »übrigbleiben«; im gleichen Vers setzt dann Blake für das transitive ტევება (Ad) und დატევება (OT) ebenfalls, und diesmal zutreffend, »relinquere«.
- 22,28 possederunt illam | <iis> fuit illa: უ-ვის wird sonst von Blake mit »habere« wiedergegeben.
- 22,30 uxores | uxorem: ცოლსა ist Singular!
- 22,30 Anm. 17 nubuntur (-entur B) | nubent OT: იქორწინებოდინ Tb ist keine echte Variante gegenüber იქორწინებოდინ Op; Tb scheint versehentlich das ა ausgelassen zu haben.
- 22,34 quomodo | quia: რამეთუ bedeutet niemals »quomodo«.
- 22,37 Anm. 9 ist falsch: nicht »ex(?) tota mente tua« (bloßer Instrumentalis!) wird ausgelassen, sondern »tota potentia tua«!
- 22,38 simile est | simile: არს (est) fehlt sowohl bei Ad wie OT.
- 22,43 vocat | appellat: ხადის, ein wenig gebräuchliches Verb, wird von Blake (wie Mt 10,25) mit »vocat« wiedergegeben, was ihn aber nicht hindert, sonst წოდება (vocare) ebenso zu übersetzen und dazu noch Mt 23,7 რქუმაღ (von ჰრქუა dixit) mit »vocari«.
- 22,46 Anm. 1 ei respondere | illi verbum respondere: Hier ist სიტყვს übersehen worden; denn მიგება allein heißt schon »respondere«.
- 23,3 dicunt | loquentur vobis: გეტყვდიან ist Futur mit Dativpräfix der 2. Person; durch das folgende absolute Pronomen der 2. Person Plur. თქვენ (vos) ist auch für OT »vobis« eindeutig bestimmt.
- 23,3 Anm. 6 observare servate | [ad] observandum observate: დამარხვად დამარხვთ sind Infinitiv (Supinum) und Imperativ vom gleichen Verb და-მარხვა.
- 23,4 Anm. 7 colligunt post quod add. enim: In Wirklichkeit steht vor colligunt რამეთუ »quia«.
- 23,5 vestimenta | vestes: In Anm. 12 ist genau dasselbe Wort სამოსელი als Bestandteil der Variante von OT zu obigem Adyshtext mit »vestis« wiedergegeben!

- 23,5 Anm. 12 *latos faciunt*: განიცდიან (*sibi dilatant*) Tb ist nicht das gleiche Verb wie *latas faciunt* (so Blake!) bei Op: ფართო ყენიან (*latas faciunt*), das wirklich aus Adjektiv + Verb besteht. Ebenso ist »*maiores faciunt*« Tb (Blake) im Georgischen ein einziges Verb განდიდნიან (*magnificant*).
- 23,6 *recubitum primum* | *optimi* (*convivae*?) *primatum*: Bei მენის (*gen. sg. v. მენს* Lk 1,3 = *κράτιστος optimus*) ist nicht, wie Blake S. 126 Anm. a behauptet, eine Lücke. Das Wort ist nur etwas auseinandergeschrieben und wohl kaum მენიანის (*convivae*) zu lesen, zumal Ad auch an der Parallelstelle Mk 12,39 მენის hat. მენიანს steht Mt 22,10 für *ἀνακειμενος* und wird dort von Blake mit »*discumbens*« statt mit »*conviva*« wiedergegeben.
- 23,7 Anm. 3 *appellent* ... *dicatur*: Blake hat hier im Gegensatz zu Mt 22,43 richtig den Unterschied zwischen ჰზადლოდიან »*appellent*« und ერქუა »*dicatur*« zum Ausdruck gebracht.
- 23,8 Anm. 4 *vocat(!) magistrum* | *appellet* Hrab[b]i: ჰრამბით ist Ablativ der Benennung.
- 23,9 Anm. 6 *patrem ne quis vocet(!) vos* | *patrem ne quem* (ვის ist Dativ!) *appelletis* (ჰზადით *präs. 2. pl.*) *vos*.
- 23,13 in Anm. 12 *prolixo* (*conspicue A*) | *prolixo OT*: გან-გძნობილად ist keine Variante, sondern lediglich eine Verschreibung von Op für გან-გძნობილად Tb.
- 23,14 *introeuntes* | *intrantes*: Weshalb (allerdings mit der Vulgata!) nach »*intratis*« und vor »*intrare*« der Wechsel in »*introeuntes*«, wo doch dreimal dasselbe georg. Verb. შე-სლვაჲ (*intrare*) gebraucht wird! Ebenso lies in Anm. 4 »*intrantes*« statt »*introeuntes*«.
- 23,15 (bei Blake 23,14) *Pharisaeae* | *Pharisaei*.
- 23,15 *convertistis* | *convertitur*: მონიქცეს ist *it. 3. sg. des Medio-Passivs v. მონიქცებაჲ*.
- 23,17 *insani* | *fatui*: Mt 7,26 gibt Blake das gleiche Adjektiv ცოფი mit »*stultus*« wie die Vulgata wieder. Weshalb folgt er ihr hier nicht?
- 23,20 *quae sunt* | *quod est*: არს ist *praes. consuet. 3. sg.*, nicht Plural (არიან!).
- 23,20 georg. Anm. 6 muß umgekehrt gelesen werden: ზედა (*super*) Ad; შინა (*in*) OT.
- 23,21 *in eo habitat* | *ens est in illo*: მყოფი ist *nomen agens (part. praes.)* »*seiend*«, »*sich befindend*«, steht aber nie für »*habitare*«; zudem ist die Wortstellung bei Blake unrichtig.
- 23,23 Anm. 11: *decet B* | *fas est Tb*, *fas fuit Op*: Es geht nicht an, im Adyshtext für გიორდა *decebat vos* (besser: *dignum-erat vobis*) zu setzen und dann für OT in Anm. 11 *decet*, wo die Überlieferung nicht einheitlich ist, aber jedesmal ein zweigliedriger Ausdruck erscheint: ჯერ არს (*fas est*) Tb und ჯერ იყო (*fas fuit*) Op.
- 23,27 *videntur* | *parent*: Dasselbe Verb ჩენაჲ gibt Blake im folgenden Vers mit »*parentis*« wieder.
- 23,28 Anm. 5 *putatis* | *cogitami*: ჰგონიეს »*ihm dünkt*« wird hier persönlich konstruiert, muß aber wohl dann durch »*putami*« übersetzt werden.
- 23,29 *sepulcra*² | *monumenta*: Hier steht სამარებზა (*monumenta*) zum Unterschied vom vorhergehenden საფლავებზა (*sepulcra*).
- 23,30 *adsociavisse* *nos* | *participes fuisse* *mus*: Im Adyshcodex steht kein besonderes ჩუენ (*nos*), so daß Anm. 11 om *nos* (OT) überflüssig ist. Wohl hat Ad als Schreibfehler იყენით (*fuisse*) statt ვიყენით; wegen des sicheren ვიყენით (*fuisse*) im ersten Versteil dürfen wir hier in ვიყენით emendieren.

- 23,34 misi | <trans>mittam: Blake hat das hier erscheinende მივაგლინე (fut. II. 1. sg. + Pluralinfix) wohl mit მივაგლინე (aor. 1. sg. ohne Pluralinfix) verwechselt und auch alle folgenden (manchmal mehrdeutigen) Verben als Aoriste aufgefaßt.
- 23,34 occidistis | exstirpabitis: მოწყვნდეთ (Endung -eth) ist eindeutig Futur (fut. II. 2. pl. + Pluralinfix); die entsprechende Form des Aorists würde lauten: მოწყვნდით (Endung -ith). Zudem setzt Blake sonst, z. B. noch Mt 23,31, für das gleiche Verb »exstirpare«, nicht »occidere«.
- 23,37 destruxisti | exstirpavisti: Noch eine weitere Fehlübersetzung für »exstirpare«!
- 23,37 Anm. 14 volo | volui: ვინებე ist persönlich konstruierter Aorist von ჰ-ნებაჲს.
- 24,1 aedificationem | operatum (pass.): ნაქმნევი ist ein Verbalsubstantiv von ქმნაჲ »machen«. Blakes Übersetzung »aedificatio« würde შესწავლებაჲ vorsezen, eine Lesart von OT an der Parallelstelle Mk 13,1; hier (Mt 24,1) haben OT შესწავლსა »aedificatum«, eine Variante, die Blake auch nicht übersetzt und angemerkt hat.
- 24,5 cavete | reputate: Erst V. 6 steht das gewöhnliche Verb für »cavere« კრძალვაჲ, das auch Blake dort so wiedergibt; hier findet sich aber გულებაჲ »reputare«.
- 24,5 Anm. 16 veniunt | venient: მოვიდოდინა ist I. Futur, მოვიდენ im Adyshtext II. Futur, ohne daß bei letzterem die Vorzeitigkeit zum Ausdruck gebracht wird.
- 24,5 dicunt | loquentur: იტყოდინა ist gleichfalls I. Futur.
- 24,6 Anm. 3 (georg.) muß mit არამედ (sed) beginnen!
- 24,10 tradent se | excludent: არდაბაგებაჲ Ad ist armenisches Lehnwort: արտափակել »trennen«, »absondern«. Das gewöhnliche Verb für »tradere« ist მი-ცემაჲ, wie Blake auch V. 9 übersetzt.
- 24,13 perpressus erit, prorsus ille vivet | pertulerit perfecte, ille vivet: დაითმინოს სრულიად (adv.) იგი ცხონდეს (ohne jede Interpunktion!) ist eine ungeschickte Wiedergabe des armenischen Schrifttextes (Variante bei Zohrab!): Համբերեսցէ իսպառ (adv.), նա կեցցէ (perseverabit in-finem (adv.), ille vivet). Vers 6 stand აღ-სასრული (perfectio) bei Ad und OT schon im Sinne von »finis«; hier erscheint das gleichstämmige Adverb სრულიად (perfecte) als Nachbildung des armenischen Adverbs իսպառ »bis zum Ende« für εις τέλος »in finem« (die georg. Adverbendung -ად ist ursprünglich Terminal im Sinne von »in c. acc.« genau wie das armen. ի). — ცხონდეს »vivet« ist wörtliche Übersetzung von կեցցէ, das wiederum auf syr. ܟܝܢܐ (peal) zurückgeht.
- 24,16 habitatores Iudaeae bzw. Anm. 4 qui habitabit (-bunt Op) in Iudaea | [qui] Iudaeae bzw. qui [in] Iudaea erit (erunt Op): Im Adyshtext ist ჰუბრაისტანისა-ნი ein substantivierter Genitiv mit Pluralaffix = ის რჳს 'Ιουδαίᾱς, ჰუბრიამტანს + იყოს (იყვნეს Op) ein dativus loci bei OT = ἐς (οἱ) (ἐν) τῇ 'Ιουδαίᾱ ἕσται (ἕσονται Op).
- 24,16 fugiatis Op | fugiat Tb; fugite Op: Die Lesart von Tb ივლტოდენ läßt Blake unübersetzt, und ივლტოდეთ (fugite) Op ist eindeutig Imperativ.
- 24,19 lactentibus, Anm. 12 lactent | lactantibus, Anm. 12 lactabunt.
- 24,23 hic (აქა) steht nicht im Adyshtext, sondern (vgl. georg. Anm. 27) nur bei OT.
- 24,30 Anm. 11 cum nur Op, nicht OT (vgl. georg. Anm. 20).

- 24,41 triticum | farinas: Das ähnlich lautende ὄψις hatte Blake bereits Mt 3,12 richtig mit »triticum« übersetzt; hier steht aber ფქვილთა (Plural!) bei Ad und Op, ფქვილსა (Singular!) bei Tb, d. h. »farinas« bzw. »farinam«.
- 24,45 Anm. 13 constituerit | constituet: და-ადგინოს (fut. II. 3. sg.) überträgt Blake selbst V. 48 mit »constituet«!
- 24,45 cibum | salarium: ბოჭიკი *ბოჭიკი* bedeutet »Geschenk«, »Lohn«, »Lebensunterhalt«, also höchstens »cibaria«. Die von Blake unberücksichtigt gebliebene Variante von Tb საზრდელი steht schon Mt 3,4; 6,25 für »esca«.
- 24,46 Anm. 19: თვის suos wird nach Anm. 33 (georg.) nur von Tb gelesen.
- 24,50 expectat ... cognoscit | expectabit ... sciet: მო-ელოდის ist Futur (nach Zorell fut. I¹ (pass.) 3. sg.), მო-ელოდეს ebenfalls Futur (fut. I² (pass.) 3. sg., beides: expectabit), also keine Variante (etwa expectat), wie in Anm. 6 angegeben ist. Und უწყოდის (sciet) ist auch Futur.
- 25,4 Anm. 1 muß nicht hinter illae, sondern erst hinter oleariis angebracht werden; Anm. 2 gehört in V. 5 hinter ille.
- 25,9 sufficiat | erit: იყოს (fut. II.) kann wohl als Konjunktiv, aber nicht mit »sufficere« wiedergegeben werden.
- 25,16 acceperat | accepit: მი-იღო ist einfacher aktiver Aorist; erst V. 20 steht im Adyshtext der unpersönliche Aor. Pass. მი-ეღო acceperat!
- 25,21 fuisti | factus-est: იქმნენ (aor. pass. v. ქმნაჲ facere) steht hier und nicht იყო!
- 25,24 scivi | sciebam: უწყოდე ist Imperfekt, ebenso V. 26 als »sciebas« statt »scisti.«
- 25,25 abscondi | sepelivi: და-ფლავა wurde V. 18 auch von Blake (Anm. 12) richtig mit »sepelire« wiedergegeben.
- 25,27 in negotio | [in] foro: სავაჭროჲ »Markt«, »Bank«, »Kaufladen« steht Mt 20,3 für ἀγορά und wird dort von Blake mit »forum« übersetzt.
- 25,29 habuerit ... habuerat | habebit ... habebit: აქუნდეს »ihm wird sein« ist an beiden Stellen das gleiche I. Futur.
- 25,34 vobis | propter vos: თქვენ თვს »um euretwillen.«
- 25,35 esurivi ... sitivi | esuriebam ... sitiebam: Die Impersonalia მ-შიორა und მ-წყურორა stehen im Imperfekt und nicht im (ingressiven) Aorist.
- 25,39 quando | quando ubi: ოდეს სადა; vgl. ubi bei Ad V. 45!
- 25,42 dedisti: lies dedistis.
- 25,43 Anm. 1 (om. fui) ist nicht hinter »aegrotans fui«, sondern erst bei »in carcere fui« anzubringen.
- 25,44 Anm. 4 alienum peregre (lies wohl: alienum] peregre) ist ungenau: უცხოვე-ბასა [in] alienitate (vom gleichen Wortstamm wie უცხოჲ alienus) ist genau so ein Abstraktum wie die folgenden Nomina.
- 25,45 Anm. 10 e pusillis illis | e paucis illud: იგი und nicht etwa მათ steht im georg. Text!

(Fortsetzung folgt)